

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO FAKULTETO
PERSONALO VADYBOS IR ORGANIZACIJŲ PLĖTROS KATEDRA

Julija Vasiljeva

Viešojo administravimo dieninių studijų programa

DARBUOTOJŲ SAUGA IR SVEIKATA ĮMONĖJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
dr. Jonas Jagminas

Vilnius 2006

TURINYS

ĮVADAS	3
1. DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS VALDYMAS	5
1.1. Darbuotojų saugos ir sveikatos sistemos funkcionavimas.....	5
1.2. Lietuvos darbuotojų saugos ir sveikatos politikos samprata.....	8
1.3. Pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys darbuotojų saugą ir sveikatą Lietuvos Respublikoje.....	10
1.4. Europos Sąjungos norminių teisės aktų ryšys su LR norminiais aktais, reglamentuojančiais darbuotojų saugą ir sveikatą.....	13
1.5. Darbų saugos ir sveikatos kontrolė.....	16
1.5.1. Darbuotojų saugos ir sveikatos viešasis administravimas.....	16
1.5.2. Valstybinė darbų saugos ir sveikatos kontrolė.....	17
1.5.3. Vidinė darbų saugos ir sveikatos kontrolė.....	20
2. TRIŠALIS VALSTYBĖS, DARBDAVIŲ, DARBUOTOJŲ ORGANIZACIJŲ BENDRADARBIAVIMAS	26
2.1. Būtinasis darbdavių, darbdavių atstovaujančių asmenų, padalinių vadovų, darbuotojų atestavimas.....	26
2.2. Atleidimas nuo darbuotojų saugos ir sveikatos srities žinių patikrinimo.....	27
2.3. Darbuotojų mokymas ir atestavimas.....	29
2.4. Informavimas ir konsultavimas.....	34
2.5. Nelaimingi atsitikimai darbe.....	36
2.5.1. Nelaimingų atsitikimų darbe traktavimas ir priežastys.....	37
2.5.2. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas.....	40
2.5.3. Nelaimingų atsitikimų darbe registravimas ir prevencija.....	43
3. ĮMONĖS DARBUOTOJŲ APKLAUSOS TYRIMAS	45
3.1. Tyrimo metodologija.....	45
3.2. Tyrimo rezultatų analizė.....	46
Išvados ir pasiūlymai	53
Literatūros sąrašas	55
Santrauka	58
Summary	59
Priedai	60

ĮVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas. Didžiausia valstybės vertybė yra sveiki ir darbingi žmonės. Statistikos duomenys, mokslininkų tyrimų rezultatai ir prognozavimo metodai rodo, kad darbuotojų sveikata blogėja. Jie tampa nedarbingi dėl nuolatinio pervargimo ir nesaugių darbo sąlygų¹.

Darbuotojų saugai ir sveikatai įmonėje, organizacijoje turi būti skiriamas pakankamas dėmesys. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas reikalauja, kad darbdaviai kiekvienoje įmonėje, nepriklausomai nuo jos nuosavybės formos ir veiklos krypties, darbuotojams sudarytų saugias ir sveikas darbo sąlygas. Sudaryti saugias ir sveikas darbo sąlygas yra darbdavio pareiga. Sprendžiant darbuotojų saugos ir sveikatos klausimus, privalo dalyvauti profsąjungos, darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų, komitetų atstovai. Darbdaviai ir jų įgalioti asmenys privalo žinoti darbuotojų saugos ir sveikatos norminių aktų reikalavimus ir juos vykdyti. Siekiant patikrinti darbuotojų saugos ir sveikatos žinias, darbdavys ar jo įgaliotas asmuo atestuojami kas penkeri metai. Darbuotojų saugos ir sveikatos, darbo higienos profilaktikai, priežiūrai, kontrolei, konsultavimui įmonėje steigiamos darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybos, organizuojamos medicininės paslaugos.

Šios temos pasirinkimą lėmė jos aktualumas bei naujumas. Darbuotojų saugos darbe problema yra ypač aktuali, nes pažeidžiant šios sistemos pagrindus, darbuotojams padaroma ne tik moralinė žala, bet dažnai žala sveikatai, kartais sukeliama rizika jo gyvybei.

Darbuotojų saugos ir sveikatos, darbo teisės pažeidimų skaičius daug priklauso nuo darbdavių žinojimo apie tokius klausimus kaip darbuotojų sauga ir sveikata, darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų ir komitetų steigimas ir veikla, darbuotojų saugos, sveikatos specialistai, socialiniai partneriai darbo, saugos ir sveikatos klausimais.

Valstybės lygyje darbuotojų saugos ir sveikatos politiką pagal savo kompetenciją įgyvendina Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Sveikatos apsaugos ministerija.

Įmonėse, įstaigose ir organizacijose darbuotojų saugos ir sveikatos politiką įgyvendina darbdavio įsteigtos saugos darbe ir darbo medicinos tarnybos, o jei įmonėse dirba daugiau kaip 50 darbuotojų – saugos darbe komitetai. Šios įstaigos kontroliuoja, kaip įmonėse laikomasi darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų, įstatymų ir poįstatyminių darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų.

Darbo problema. Mūsų manymu, pastoviai turi vykti bendradarbiavimas ne tik tarp darbdavio ir darbuotojo, bet ir tarp išorinės (valstybinės) ir vidinės kontrolės institucijų darbuotojų saugos ir sveikatos srityje. Tačiau ar vyksta iš tikrųjų šis bendradarbiavimas tarp išorinės

¹ P. Šibilskis, V. Matulionis. Saugaus ir sveiko darbo organizavimas. – Panevėžys, 2005. P. 7.

(valstybinės) ir vidinės kontrolės institucijų, ir jei vyksta, tai kaip efektyviai – šio baigiamojo darbo problema.

Baigiamojo darbo problematika domėjosi daugelis Lietuvos ir užsienio mokslininkų. Galima paminėti sekančius Lietuvos mokslininkus, kurie nagrinėjo šią temą: J. Brunza, P. Čyras, D. Čikotienė, J. Tartilas, F. Staniulis, P. Šibilskis, ir kiti. Užsienio mokslininkai – V. Devisilovas, V. Rozanovas. Tačiau kompleksinio tyrimo šią tematiką nepavyko aptikti ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų. Todėl šios temos pasirinkimas nebuvo atsitiktinis.

Tyrimo objektas. Įmonės saugos ir sveikatos problemų administravimas.

Tyrimo tikslas – kompleksiškai išnagrinėti ir išanalizuoti darbuotojų saugos ir sveikatos sistemą įmonėje. Siekiant šio tikslo, baigiamajame darbe sprendžiami atitinkami uždaviniai:

1. Išnagrinėti darbuotojų saugos ir sveikatos teorinius pagrindus.
2. Pagrįsti darbuotojų saugos ir sveikatos valdymo sampratą.
3. Išaiškinti valstybinės ir vidinės kontrolės institucijų bendradarbiavimo galimybę.
4. Tyrimo pagalba išaiškinti nelaimingų atsitikimų darbe atsiradimo priežastis ir nustatyti kokios yra taikomos organizacinės ir techninės priemonės pasirinktoje įmonėje.
5. Pateikti pasirinktų metodų pagalba gautų duomenų analizę.

Tyrimo metodai. Darbe kompleksiškai remtasi literatūros ir šaltinių studijavimu, dokumentų analizės, anketinės apklausos, bei interviu metodo duomenimis.

Atliekant darbą taip pat naudota gausi literatūrinė medžiaga: mokslinė literatūra, norminiai aktai, Valstybinės darbo inspekcijos metinės ataskaitos apie darbuotojų saugos ir sveikatos būklę, bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos respublikos įmonėse, įstaigose ir organizacijose. Šie šaltiniai leido pagrįsti darbuotojų saugos ir sveikatos valdymo esmę ir išanalizuoti pagrindinius darbuotojų saugos ir sveikatos valdymo aspektus.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, trys dalys, išvados ir pasiūlymai. Pirmoje darbo dalyje aptariamas darbuotojų saugos ir sveikatos (DSS) bendrasis modelis, Lietuvos DSS politikos samprata, apžvelgiami darbuotojų saugos ir sveikatos pagrindiniai aspektai. Antroje dalyje nagrinėjama magistrinio darbo problema. Aprašoma, kaip administruojami tiriamos įmonės nelaimingi atsitikimai darbe. Trečioji dalis skirta tyrimo rezultatų analizei. Darbo pabaigoje pateikiamas naudotos literatūros sąrašas bei darbo santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

Darbo apimtis. 60 puslapių, 25 paveikslai, 1 lentelė, 6 priedai.

1. DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS VALDYMAS

1.1. Darbuotojų saugos ir sveikatos sistemos funkcionavimas

Lietuvos darbuotojų saugos ir sveikatos sistema (anksčiau vadinama – darbo apsauga) pradėta kurti jau XX a. viduryje. Buvo ratifikuota keletas Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijų, veikė įstatymais sukurtos valstybinės kontrolės institucijos (darbo inspekcija, technikos priežiūros inspekcija ir kt.), egzistavo draudimų nuo nelaimingų atsitikimų darbe sistema.

Dabartiniu metu susidomėjimas šia problema ne kiek nemažėja, atvirkščiai, vis daugiau ir daugiau mokslininkų, tarptautinės organizacijos ir valstybinės institucijos domisi, nagrinėja ir sprendžia įvairias problemas darbuotojų saugos ir sveikatos srityje.

Susidomėjimas darbo problema nėra atsitiktinis. Mūsų manymu, visi pritaro, jog sveiki ir darbingi žmonės – tai didžiausia mūsų valstybės vertybė. Labai daug problemų kyla nagrinėjant šią tematiką. Visų pirma – tai saugios ir sveikos darbo sąlygos darbuotojams, kad jie galėtų išvengti nelaimingų atsitikimų darbe ir kad profesinė rizika būtų sumažinta. Sudaryti tokias saugias ir sveikas darbo sąlygas yra darbdavio pareiga. Sprendžiant darbuotojų saugos ir sveikatos klausimus privalo dalyvauti profsąjungos, darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų, komitetų atstovai. Na ir pagrindinė problema, mūsų manymu – tai būtinas trišalis valstybės, darbdavių ir darbuotojų bendradarbiavimas darbuotojų saugos ir sveikatos srityje.

Apie baigiamojo darbo aktualumą byloja gausybę Lietuvos ir užsienio mokslininkų straipsnių, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pranešimai, Valstybinės darbo inspekcijos (VDI), Valstybinės energetikos inspekcijos (VEI) ir kitų valstybinių įstaigų ir organizacijų pranešimai ir ataskaitos darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. Tai pat Tarptautinės Darbo organizacijos (TDO) ir Pasaulinės Sveikatos Organizacijos (PSO) pranešimai. Labai gausi ir turtinga teisinė bazė šiuo klausimu. Lietuvoje efektyviai veikia įstatymai ir kiti teisės aktai, kurie reglamentuoja darbuotojų saugą ir sveikatą Lietuvos Respublikoje.

Tarptautinės Darbo organizacijos globalioje darbuotojų saugos ir sveikatos strategijoje rašoma, kad nuo pat įkūrimo 1919 metais, TDO darbe pagrindinis dėmesys buvo skiriamas darbuotojų saugos ir sveikatos temai. TDO ir jos nariai turi būti lyderiais, skatinant darbuotojų saugą ir sveikatą, kad tik tinkamai organizuotas darbas yra saugus. Tarptautinės organizacijos atstovų nariai teigia, kad būtinas prevencinės saugos ir sveikatos kultūros puoselėjimas ir skatinimas, kuris sudaro svarbiausią DSS veiklos gerinimo ilgalaikėje perspektyvoje pagrindą. Taip pat DSS srityje turi būti tinkamai parengti gebėjimai parengti, apdoroti ir išplatinti informaciją (žinias), atitinkančias vyriausybių, darbdavių ir darbuotojų poreikius.

Kaip teigia TDO atstovai – labai svarbus bendradarbiavimas su tarptautinėmis

organizacijomis ir organais, dalyvaujančiais įvairioje su DSS susijusiose veikloje, ypač su Pasauline Sveikatos Organizacija (PSO)².

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pranešime teigiama, kad kiekvienam darbuotojui privaloma sudaryti saugias ir sveikas darbo sąlygas, neatsižvelgiant į įmonės veiklos rūšį, darbo sutarties rūšį, darbuotojų skaičių, įmonės rentabilumą, darbo vietą, darbo aplinką, darbo pobūdį, darbo dienos ar darbo pamainos trukmę, darbuotojo pilietybę, rasę, tautybę, lytį, seksualinę orientaciją, amžių, socialinę kilmę, politinius ar religinius įsitikinimus. Sudaryti darbuotojams saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas visais su darbu susijusiais aspektais yra darbdavio pareiga. Darbuotojų saugos ir sveikatos priemonės įmonėje finansuoja darbdavys, būtent jis steigia įmonėse darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybas ir komitetus³.

Panašų požiūrį į darbų saugą ir sveikatą ir į nagrinėjamą darbo problemą turi **J. Brunza**. Jis teigia, kad Lietuvos Respublikoje aktyviai kuriama teisės aktų sistema, kuri garantuotų kiekvieno žmogaus teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas. Užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatą visais su darbu susijusiais aspektais – yra darbdavio pareiga. Siekiant sudaryti sąlygas darbuotojams dalyvauti diskusijose svarstant darbuotojų saugos ir sveikatos klausimus, įmonėje, kurioje dirba daugiau kaip 50 darbuotojų, steigiamas darbuotojų saugos ir sveikatos komitetas. Būtent saugos darbe tarnybos ir komitetai padeda spręsti visus klausimus darbuotojų saugos ir sveikatos srityje⁴.

Profesorius **J. Tartilas** pritaria J. Brunzos nuomonei ir savo darbe rašo, kad darbuotojų saugos ir sveikatos problema ypač aktuali, nes, pažeidžiant šios sistemos pagrindus, žmonėms padaroma ne tik moralinė žala, bet ir žala sveikatai, kartais sukeliamas pavojus jo gyvybei. Darbdavys privalo laikytis saugos darbe norminių aktų reikalavimų, sudaryti darbuotojui sveikas ir saugias darbo sąlygas, o darbuotojas – saugoti savo ir kitų sveikatą, saugiai dirbti, susipažinti su saugos darbe norminių aktų reikalavimais ir juos vykdyti atsižvelgdamas į atliekamų darbų specifiką⁵.

Kitas Lietuvos mokslininkas **Z. Ramonas** teigia, kad pagrindinis darbuotojų saugos ir sveikatos tikslas – sudaryti žmogui saugias ir sveikas darbo sąlygas ir taip išsaugoti žmogaus sveikatą ir darbingumą per visą jo darbo laikotarpį⁶.

P. Čyras patvirtina šio baigiamojo darbo problemos aktualumą ir teigia, jog darbdavys ir

² Tarptautinė darbo organizacija. Globali darbuotojų saugos ir sveikatos strategija // <http://www.vdi.lt/index.php?-566706009>; prisijungimo laikas: 2006-12-01.

³ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Socialinis pranešimas 2004 // <http://www.socmin.lt/index.php?-1458089500>; prisijungimo laikas: 2006-12-01.

⁴ J. Brunza. Darbų sauga. – Kaunas: LŽŪU, 1998. P. 32

⁵ J. Tartilas. Darbuotojų saugos ir sveikatos teisinis reglamentavimas. – Vilnius: MRU, 2003. P. 10.

⁶ Z. Ramonas. Žmonių sauga. – Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2003. P. 8.

darbuotojai turi bendradarbiauti visais darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. Bendradarbiavimas turi būti grindžiamas susidomėjimu, aktyviu dalyvavimu ir bendra nuomone dėl visus patenkinančių darbo sąlygų. Darbdavio atstovai su darbuotojais darbo vietoje arba grupėse aptaria kilusius klausimus. Bendradarbiavimas ypač aktualus, kai keičiami veiksmų planai arba kai norima ištirti rizikos veiksniai⁷.

Išanalizavus Lietuvos ir užsienio mokslininkų straipsnius, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Valstybinės darbo inspekcijos pranešimus ir ataskaitas, tarptautinių organizacijų pranešimus nagrinėjama problema, galima teigti, kad daugelis mokslinių straipsnių autorių pritaria, jog darbuotojų saugos ir sveikatos problema mūsų šiuolaikiniame gyvenime yra ypač aktuali. Mokslininkai ir tyrinėtojai aktyviai aptaria šią problemą savo straipsniuose ir publikacijose. Pastebėta, kad labai didelis visuomenės susidomėjimas nagrinėjama problema. Žmonės nėra abejingi savo saugai ir sveikatai įmonėje kurioje dirba. Visa tai, mūsų nuomone, padeda užtikrinti saugias darbo sąlygas įmonėje, kad darbuotojai visuomet jaustųsi saugūs.

⁷ P. Čyras, V. Girnius. Profesinė sauga ir sveikata. Ergonominiai principai. – Vilnius: Technika, 2003. P. 26.

1.2. Lietuvos darbuotojų saugos ir sveikatos politikos samprata

Darbuotojų sauga ir sveikata (DSS) nagrinėja teises darbuotojų saugos ir sveikatos organizavimo normas, darbo sąlygų gerinimo būdus, gamybinio traumatizmo, apsinuodijimų ir profesinių ligų profilaktikos klausimus, saugius technologinius procesus, saugos nuo elektros būdus, darbo higienos, gamybinės sanitarijos klausimus, statybos ir remonto saugaus darbo būdus, saugaus nuo gaisrų, sprogimų, avarijų būdus bei technikos priemonės, įmonių projektavimui, planavimui, eksploatavimui keliamus reikalavimus.

Darbuotojų saugos ir sveikatos politika – įmonės principų ir tikslų susijusių su visapusiška darbuotojų sauga ir sveikata, pareiškimas įmonės aukščiausiojo valdymo lygiu. Juo nustatoma pagrindinė veiklos kryptis DSS srityje, pateikiama veiksmų ir užsibrėžtų specifinių DSS uždavinių bei tikslų schema. DSS politikos formulavimas turi būti labai nuoseklus ir kruopščiai apsvarstytas procesas. Darbuotojų saugos ir sveikatos politika yra:

- rašytinis pareiškimas (deklaracija) darbuotojams apie įmonės DSS įsipareigojimus;
- akivaizdžiai darbuotojams demonstruojama įmonės vadovybės parama;
- ilgalaikis (sąlyginai) dokumentas.

DSS politika veikia kaip varomoji visų įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos veiksmų jėga. Ši politika turi būti integruota į bendrą įmonės verslo organizavimo strategiją ir suderinta su kitomis, tokiomis kaip kokybės, aplinkos apsaugos politikomis įmonėje. Atsakomybė už DSS politikos suformulavimą atitenka aukščiausiems įmonės vadovams (direktoriui, direktorių valdybai ar kitai valdančiai struktūrai). Kiekvienos įmonės ar įstaigos DSS politikos turinys skirtingas, kaip skiriasi ir pačios įmonės ir įstaigos, be to, visos DSS politikos pateikiamos skirtingomis formomis. Kiekviena politika turi tiktai tai įmonei ar įstaigai, kuriai ji kuriama. Jos apimtis gali būti labai įvairi – nuo kelių sakinių iki kelių lapų. Tačiau tai, kas yra rašoma įstaigos DSS politikoje, turi būti įdiegta šiuo aspektu praktinėje įstaigos veikloje.

Darbuotojų saugos ir sveikatos valstybės politika pagrįsta šiais principais:

- darbuotojų gyvybės, sveikatos ir darbingumo išsaugojimo prioritetu, palyginus su darbo arba gamybos rezultatais;
- darbdavių ir darbuotojų pareiga vykdyti darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų reikalavimus;
- trišaliu valstybės, darbdavių ir darbuotojų organizacijų bendradarbiavimu darbuotojų saugos ir sveikatos srityje;
- darbuotojų saugos ir sveikatos mokslo plėtra;
- ekonominių priemonių, skatinančių saugių ir nekenksmingų darbo sąlygų darbuotojams sudarymą, taikymu;
- darbuotojų saugos ir sveikatos specialistų rengimo, nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų priežasčių

tyrimo vienodos tvarkos nustatymu;

- vienoda valstybine darbuotojų saugos ir sveikatos kontrole⁸.

Tačiau, kad šie principai būtų tiesiogiai įgyvendinami praktikoje, reikia keisti ir tobulinti šalies darbo saugos teisinę bazę.

Darbuotojų sauga ir sveikata – visos prevencinės priemonės, skirtos darbuotojų darbingumui, sveikatai ir gyvybei darbe išsaugoti, kurios naudojamos ar planuojamos visuose įmonės veiklos etapuose, kad darbuotojai būtų apsaugoti nuo profesinės rizikos arba ji būtų kiek įmanoma sumažinta⁹.

Šiam tikslui įgyvendinti sprendžiami tokie uždaviniai ir numatomos šios priemonės:

- Darbuotojų saugos ir sveikatos, gamybinės buities gerinimas, darbo vietų tobulinimas techniniu ir organizaciniu požiūriu;
- darbų saugos ir darbo medicinos teisinio reguliavimo sistemos kūrimas;
- darbuotojų saugos ir sveikatos mokymo sistemos kūrimas ir mokslo plėtra;
- darbuotojų saugos ir sveikatos valdymo sistemos kūrimas.

Šių priemonių įgyvendinimas sumažins nelaimingų atsitikimų darbe skaičių ir sergamumą profesinėmis ligomis.

⁸ P. Čyras, V. Girmius, K. A. Kaminskas. Profesinė sauga ir sveikata. Ergonominiai principai. – Vilnius: Technika, 2003. P. 10.

⁹ Lietuvos Respublikos Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc?p_id=244880; prisijungimo laikas: 2006-12-04.

1.3. Pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys darbuotojų saugą ir sveikatą Lietuvos Respublikoje

Gyvenimas labai dinamiškas, nuolat keičiasi norminiai teisės aktai, taip pat ir tie, kurie reglamentuoja darbuotojų saugą ir sveikatą. Darbuotojų sauga ir sveikata privalo rūpintis darbdaviai – jie turi įsteigti įmonėse atitinkamas saugos ir sveikatos tarnybas, o tą procesą kontroliuoja Valstybinė darbo inspekcija.

Lietuvos respublikos valstybinę darbuotojų saugos ir sveikatos politiką formuoja Lietuvos Respublikos Seimas (LRS), leisdamas atitinkamus įstatymus, reglamentuojančius valstybės, darbdavių ir darbuotojų darbo santykius. Būna ir poįstatyminių aktų. Juos turi teisę priimti LR Vyriausybė, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir jai pavaldi Valstybinė darbo inspekcija, Ūkio ministerija ir jai pavaldi Energetikos Valstybinė inspekcija, Vidaus reikalų ministerijai pavaldūs Priešgaisrinis gelbėjimo departamentas ir Transporto policija, Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldus Visuomenės sveikatos centras (Valstybinė visuomeninės sveikatos priežiūros tarnyba – VVSPT).

Pagrindiniai teisės aktai, susiję su darbuotojų sauga ir sveikata yra:

1. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas.

Galioja nuo 2003 metų sausio 1 dienos. Šis dokumentas reglamentuoja, kaip turi būti užtikrinta darbuotojų sauga ir sveikata, kad jie būtų apsaugoti nuo profesinės rizikos ar ji būtų sumažinta visų rūšių įmonėse, organizacijose, įstaigose, nepriklausomai nuo jų pavaldumo ir nuosavybės formų, nustato darbdavių ir darbuotojų pareigas, teises, atsakomybę ir kt.

Šis įstatymas taikomas:

- įmonėms esančioms LR teritorijoje. Taip pat įmonėms užsienyje, bet priklausančioms LR jurisdikcijai;
- užsienio kapitalo įmonėms, esančioms LR teritorijoje, įmonėms, kuriose įstatyminio kapitalo dalis priklauso užsienio investitoriams;
- kitų valstybių piliečiams bei asmenims be pilietybės, dirbantiems LR jurisdikcijai priklausančiose įmonėse.

LR darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas nustato:

1. bendrąsias teises nuostatas ir reikalavimus siekiant darbuotojus apsaugoti nuo profesinės rizikos ar tokią riziką sumažinti;
2. profesinės rizikos įvertinimo, nelaimingų atsitikimų bei profesinių ligų tyrimo tvarkos bendrąsias nuostatas;

3. darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimus, taikomus dirbantiems jauniems asmenims, nėščioms, neseniai pagimdžiusioms, maitinančioms krūtimi moterims, invalidams;

4. darbuotojų saugos ir sveikatos viešąjį administravimą ir valstybės institucijų kompetenciją, darbdavių, darbdavių atstovų ir darbuotojų teises bei pareigas siekiant sudaryti saugias ir sveikas darbo sąlygas;

5. atsakomybės už darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų pažeidimus bendruosius principus.

Įstatymas įpareigoja darbdavius gerinti darbuotojų saugą ir sveikatą, aprūpinti darbuotojus patikimomis saugos ir asmeninėmis priemonėmis, mokyti darbuotojus saugos ir sveikatos teisės aktų reikalavimų. Tai pagrindinis darbdavio dokumentas užtikrinantis darbuotojų saugą ir sveikatą jo vadovaujamoje įmonėje. Šis mokslinis darbas, pagrįdė, buvo paremtas šiuo įstatymu.

2. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas.

Jis priimtas 2002 m. birželio 4 d. ir įsigaliojo nuo 2003 metų sausio 1 dienos. Kodeksas reglamentuoja darbdavių ir darbuotojų darbo santykius, susijusius su jame ir kituose norminiuose teisės aktuose nustatytų darbo teisių ir pareigų įgyvendinimu ir gynyba. Tai labai svarbus dokumentas, reikalingas ir darbdaviams, ir darbuotojams.

3. Darbuotojų saugos ir sveikatos instrukcijų rengimo ir instruktavimo tvarka.

Šis dokumentas nustato įvairių įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos instrukcijų rengimo, tvirtinimo, patikrinimo ir taisymo, apskaitos bei darbuotojų instruktavimo tvarką ir privalomas visoms įmonėms, nepriklausomai nuo jų nuosavybės formos, pavaldumo. Galioja nuo 2003 metų sausio 1 dienos. Visos turimos anksčiau parengtos instrukcijos turi būti patikrintos, perdarytos ir atitikti šio dokumento reikalavimus.

4. Mokymo ir atestavimo darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais bendrieji nuostatai.

Patvirtinti LR socialinės apsaugos ir darbo bei LR sveikatos apsaugos ministrų 2003 m. gruodžio 31. ir įsigaliojo nuo 2004 m. rugsėjo 1 d. Jie reglamentuoja darbdavių, atskirų padalinių vadovų, įmonių darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybos specialistų, potencialiai pavojingų įrenginių priežiūros meistrų ir darbų su potencialiai pavojingais įrenginiais vadovų, darbuotojų, valdančių potencialiai pavojingus įrenginius ir dirbančių pavojingus darbus, įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos komitetų narių, darbuotojų atstovų ir darbuotojų, neturinčių profesinio parengimo, mokymo ir atestavimo saugos ir sveikatos klausimais tvarka.

5. Lietuvos Respublikos potencialiai pavojingų įrenginių priežiūros įstatymas.

Priimtas 2000 m. spalio 3 d. Įstatyme išvardintos valstybinės institucijos, atsakingos už atskirų kategorijų pavojingų įrenginių priežiūros organizavimą. Pavojingų įrenginių kategorijos nustatytos LR Vyriausybės 2001 m. birželio 29 d. nutarimu. 2002 m. gegužės 9 d. Vyriausybė įsteigė Potencialiai pavojingų įrenginių valstybės registrą ir pateikė šio registro nuostatus. 2003 m. gruodžio 2 d. išleistas LR Potencialiai pavojingų įrenginių priežiūros įstatymo 1-10 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas.

2002 m. rugsėjo 3 d. nutarimu Nr. 1386 Vyriausybė patvirtino *Pavojingų darbų sąrašą*. Dauguma tokių darbų turi būti vykdomi pagal paskyrą leidimą arba rašytinį nurodymą.

6. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai.

Vadovaudamasi LR darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 25 str. 12 punktu LR Vyriausybė 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimu Nr. 1118 patvirtino Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus, reglamentuojančius nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo, jų priežasčių analizės ir apskaitos tvarką.

7. Darbuotojų aprūpinimo asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis nuostatai.

Galioja nuo 1999 m. sausio 1 d. ir nustato darbuotojų aprūpinimo šiomis priemonėmis ir naudojimosi jomis tvarka.

8. Profesinės rizikos vertinimo nuostatai.

Patvirtinti LR socialinės apsaugos ir darbo ministro ir LR sveikatos apsaugos ministro 2003 m. spalio 16 d. įsakymu. Nuostatai įsigaliojo nuo 2004m. sausio 1 d. ir reglamentuoja profesinės rizikos nustatymo tvarką įmonėse. Tikslas – iširti esamą ar galimą profesinę riziką ir numatyti ją mažinančias prevencines priemones.

9. Įmonių darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų pavyzdiniai nuostatai.

Patvirtinti LR socialinės apsaugos ir darbo ministro ir sveikatos apsaugos ministro 2003 m. lapkričio 27 d. Galioja nuo 2004 m. sausio 1 d. Reglamentuoja įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybos steigimo tvarką, funkcijas, teises, pareigas, specialistams keliamus kvalifikacinius reikalavimus ir kt.

10. Darbo įrenginių naudojimo bendrieji nuostatai.

Patvirtinti LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 1999 m. gruodžio 22 d. Galioja nuo 2001 m. sausio 1 d. Nustato minimalius (būtinuosius) darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimus darbo įrenginiams ir jų naudojimui. Nuostatai parengti pagal atitinkamą Europos Bendrijos Tarybos direktyvą.

11. 2000 metais priimtas Lietuvos Respublikos cheminių medžiagų ir preparatų įstatymas, 2001 metais – Lietuvos Respublikos nuodingų medžiagų kontrolės įstatymas ir nemažai cheminių medžiagų ir preparatų valdymo teisės aktų, nustatančių pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų saugaus naudojimo reikalavimus, įvairius apribojimus, saugos duomenų

lapų rengimo reikalavimus ir kt.

Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą, pagrindiniai norminiai telsės aktai, taip pat ir reglamentuojantys darbuotojų saugą ir sveikatą, buvo keičiami, koreguojami ir derinami su atitinkamais Europos Bendrijos ir Tarptautinės Darbo Tarybos norminiais aktais. Prireikus reikia naudotis išvardintų dokumentų originalais.

1.4. Europos Sąjungos norminių teisės aktų ryšys su LR norminiais aktais, reglamentuojančiais darbuotojų saugą ir sveikatą

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą (ES), jos direktyvos tapo privalomos ir Lietuvai, kaip ir kitoms naujoms ES narėms. LR Vyriausybė, ruošdamasi integracijai į ES, patikslino, pakoregavo, pakeitė daug norminių teisės aktų, kad jie derintųsi su Europos Bendrijos ir Tarptautinės darbo tarybos atitinkamais aktais, taip pat ir reglamentuojančias darbuotojų saugą ir sveikatą. Tokia korekcija tęsiasi.

Europos Sąjungos direktyvų tikslas – imtis priemonių, kurios pagerintų darbuotojų saugą ir sveikatą. Direktyvose išdėstyti bendri principai, susiję su profesinės rizikos profilaktika, darbuotojų sauga ir sveikata, rizikos ir nelaimingų atsitikimų veiksnių pašalinimu, darbuotojų bei jų atstovų informavimu ir konsultavimu.

Pagal pagrindinę darbuotojų saugos ir sveikatos direktyvą **89/391/EEC „Dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatai darbe gerinti“** priimtas naujos redakcijos LR darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas. Į šį įstatymą perkeltos visų direktyvos 89/391/EEC straipsnių nuostatos. Galiojančio įstatymo nuostatos savo esme atitinka ES direktyvų nuostatas.

Parengti ir patvirtinti būtiniausi darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktai pagal Europos Sąjungos pagrindinės direktyvos 89/391 „Dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatai darbe gerinti“ reikalavimus:

1. **„Darboviečių įrengimo bendrieji nuostatai“** parengti pagal Tarybos direktyvą 89/654/EEC „Dėl priemonių, skatinančių darbuotojų sveikatos ir saugos gerinimą darbo vietose“. Nuostatais nustatyti minimalūs saugos ir sveikatos reikalavimai esamoms ir naujai steigiamoms darbovietėms. Darbdavys turi pasirūpinti, kad:
 - judėjimo keliai evakuacinių išėjimų link ir patys išėjimai visada būtų laisvi;
 - darbovietė ir įrenginiai būtų techniškai prižiūrimi ir reguliariai valomi iki tinkamo higienos lygio, o rastas bet koks trūkumas būtų kuo skubiau pašalintas;
 - saugos įrenginiai, skirti įspėti ir šalinti pavojus, būtų reguliariai techniškai prižiūrimi ir tikrinamas jų veikimas.

2. **„Darbuotojų aprūpinimo asmeninėmis apsaugos priemonėmis nuostatai“** parengti pagal Tarybos direktyvą 89/656/EEC „Dėl minimalių saugos ir sveikatos reikalavimų naudojamai asmeninei apsaugos įrangai“. Nuostatai numato darbdavio pareigas aprūpinant darbuotojus asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis, darbuotojo pareigas naudojant asmenines apsaugines priemones, taip pat nustato tokių priemonių išdavimo, laikymo, jų priežiūros (valymo, taisymo) tvarką. Šio dokumento informaciniai priedai yra metodinė pagalba darbdaviui pagal rizikos veiksnius parenkant asmenines apsaugines priemones. Be informacinių priedų, dokumente numatyti privalomi priedai:
 - nemokamai išduodamų įmonės darbuotojams asmeninių apsauginių priemonių sąrašas;
 - darbuotojui išduodamų apsauginių priemonių apskaitos kortelė.
3. **„Saugos ir sveikatos apsaugos ženklų naudojimo darbovietėse nuostatai“** parengti pagal Tarybos direktyvą 92/58/EEC „Dėl minimalių reikalavimų įrengiant darbų saugos ir/arba sveikatos apsaugos ženklus“. Nuostatuose numatyta, kad darbdavys privalo:
 - įrengti saugos ir/arba sveikatos ženklus ten, kur neįmanoma išvengti arba pakankamai sumažinti rizikos techninėmis kolektyvinėmis saugos priemonėmis, darbo organizavimo metodais, būdais ir įsitikinti, kad tokie ženklai įrengti;
 - informuoti darbuotojus apie visas priemones, naudojamas saugos ir sveikatos ženklinimui darbovietėje kitais teisės aktais nustatyta tvarka;
 - tinkamai apmokyti visus darbuotojus, ypač tiksliai instruktuoti apie šių ženklų taikymą darbovietėje. Mokymo metu turi būti gerai išaiškinta ženklų reikšmė, visų pirma jų žodinės informacijos prasmė, taip pat kaip veikti įprastiniais ir ypatingais atvejais.
4. Techninis reglamentas **„Asmeninės apsauginės priemonės“** parengtas pagal Europos Sąjungos direktyvą 89/686/EEC. Dokumente nustatyta:
 - techninio reglamento reikalavimai privalomi visiems asmeninių apsauginių priemonių (AAP) projektuotojams, gamintojams ir prekiautojams;
 - AAP realizavimo Europos Sąjungos rinkoje bei pagrindiniai saugos reikalavimai AAP, garantuojantys darbuotojų sveikatą ir saugą;
 - AAP tenkina pagrindinius šio reglamento reikalavimus, jei jos yra pažymėtos CE atitikties ženklų¹⁰.

Klausimai, susiję su darbuotojų apsauga nuo rizikos, susijusios su cheminių, fizinių ir biologinių veiksnių poveikiu darbe, numatyti Bendrojoje Direktyvoje **80/1107/EEB** ir

¹⁰ Lorenzo Belloni, Enrico Volpones. PHARE Verslo paramos programa 2, pritaikyta MVĮ. Darbuotojų sauga ir sveikata 2003 m.

specialiosiose direktyvose, buvo įgyvendinti Italijoje, išleidus 1991 m. rugpjūčio 15 d. įstatymą Nr. 277, kurie išskyrus kažkurių dalių panaikinimą dėl naujesnių ES direktyvų įgyvendinimą, vis dar galioja. Vėliau, atsižvelgiant į ES Sutarties naują straipsnį, ir ypač į jame numatytus du tikslus:

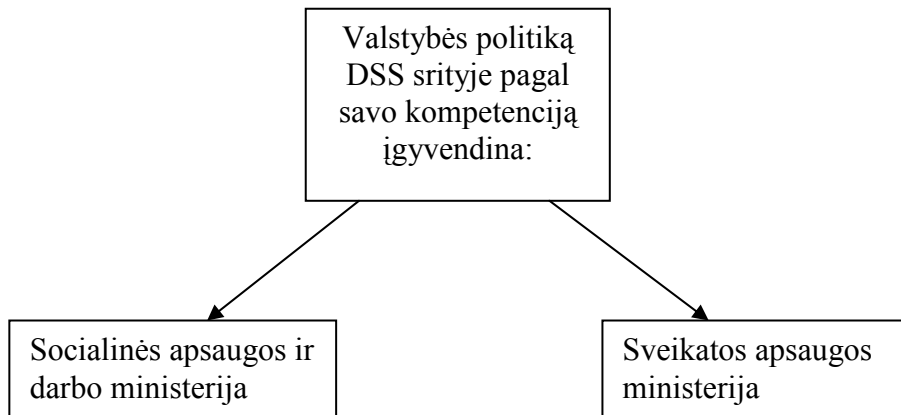
1. pagerinti darbuotojų saugos ir sveikatos sąlygas darbo vietoje;
2. suderinti darbo sąlygas visiems darbuotojams, dirbantiems bet kurioje šalyje narėje.

Remiantys kai kurių žmonių **Bendrosios Direktyvos** interpretavimu, sveikatos apsaugos ir saugumo skatinimas apima ir apsaugos prevencinių priemonių taikymą prieš traumas ir profesines ligas, o būtent:

– užtikrinant darbuotojų ir jų atstovų informavimą, konsultavimą, dalyvavimo skatinimą ir apmokymą.

1.5. Darbų saugos ir sveikatos kontrolė

1.5.1. Darbuotojų saugos ir sveikatos viešasis administravimas

1 pav. Darbuotojų saugos ir sveikatos viešasis administravimas

Lietuvos Respublikoje darbuotojų saugos ir sveikatos viešąjį administravimą atlieka Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Sveikatos apsaugos ministerija.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Sveikatos apsaugos ministerija pagal savo kompetenciją įgyvendina valstybės politiką darbuotojų saugos ir sveikatos srityje, vadovaudamosi LR Konstitucija, Darbo kodeksu, įstatymais, Vyriausybės nutarimais ir kitais norminiais teisės aktais.

Socialinės apsaugos ir darbo ministras su kitu ar kitais ministrais tvirtina atitinkamus darbuotojų saugos ir sveikatos norminius teisės aktus, nustatydamas jų įsigaliojimo ir taikymo tvarką, atstovauja LR interesams darbuotojų saugos ir sveikatos srityje kitose šalyse ir tarptautinėse organizacijose. Sveikatos apsaugos ministras tvirtina sveikatos saugos reglamentus (higienos normas), kuriuose nustato darbuotojų sveikatai nekenksmingus darbo aplinkos veiksmų dydžius.

Kiekviena šių viešojo administravimo įstaigų pagal savo specifiką vykdo valstybinę darbuotojų saugos ir sveikatos politiką, užtikrinančią darbų saugos taisyklių ir instrukcijų pažeidimų, nelaimingų atsitikimų darbe, einant į darbą ir grįžtant iš jo ir profesinių ligų prevenciją. Šios įstaigos taip pat kontroliuoja, kaip laikomasi įstatymų ir poįstatyminių darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, konsultuoja ir teikia informaciją darbdaviams ir įmonių darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų specialistams darbuotojų saugos ir sveikatos organizavimo klausimais įmonėse.

1.5.2. Valstybinė darbų saugos ir sveikatos kontrolė

Valstybinę darbų saugą kontroliuoja Valstybinė darbo inspekcija, Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba, valstybinė energetikos inspekcija, Valstybinė atominės energetikos inspekcija ir Valstybinė priešgaisrinė priežiūra.

1. Valstybinė darbo inspekcija (VDI) prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos vykdo valstybinę darbų saugos politiką, kad būtų užtikrinta darbų saugos pažeidimų, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų prevencija. Ji kontroliuoja, ar laikomasi darbo ir darbų saugos įstatymų, kitų šiuos klausimus reglamentuojančių teisės aktų.

Valstybinis darbo inspektorius turi teisę:

1. pateikęs tarnybinį pažymėjimą bet kuriuo paros metu įeiti į įmones ir tikrinti, ar laikomasi Darbo inspekcijos kompetencijai priskirtų teises aktų;
2. gauti iš įmonių duomenis ir dokumentus (nuorašus, išrašus), reikalingus Darbo inspekcijos funkcijoms vykdyti;
3. gauti iš darbdavių, darbuotojų, o tiriant nelaimingus atsitikimus – ir iš kitų asmenų pasiaiškinimus, paaiškinimus žodžiu ar raštu dėl darbo, darbų saugos įstatymų, kitų teisės aktų reglamentuojančių darbų saugą ir darbo santykius, pažeidimų, taip dėl teisėtų Darbo inspekcijos nurodymų nevykdymo;
4. teikti nurodymus dėl statomų, rekonstruojamų įmonių, jų padalinių bei darbo priemonių projektų, kai paaiškėja, kad projektuose numatyti sprendiniai neatitinka darbų saugos reikalavimų;
5. uždrausti gaminti, reklamuoti ir realizuoti darbuotojo saugos darbe priemones, jeigu jos neatitinka teisės aktų reikalavimų, kenkia darbuotojų sveikatai ir kelia pavojų gyvybei; pranešus darbdaviui, paimti darbų saugos ekspertizei darbo priemonių (žaliavų, gaminių) pavyzdžius, pareikalauti, kad įmonės lėšomis būtų atlikti kontroliniai darbo aplinkos matavimai, laboratorinės analizės, darbo bei saugos priemonių ekspertizės ar specialus jų tyrimai;
6. informuoti darbdavį apie darbuotojus, nevykdančius darbų saugos ir sveikatos reikalavimų;
7. pagal kompetenciją spręsti ginčą tarp darbdavio ir darbuotojo dėl darbuoto atsisakymo dirbti motyvuojant, kad negarantuota darbų sauga;
8. reikalauti, kad darbdavys, jo įgalioti asmenys sustabdytų darbus, kai:
 - a) darbuotojai neapmokyti saugiai dirbti,
 - b) dėl darbo priemonių gedimo ar avarinės būklės gali susidaryti arba susidarė sąlygos nelaimingiems atsitikimams, ūmiems apsinuodijimams,
 - c) dėl technologinių ar darbo procesų pažeidimo darbo aplinka tampa pavojinga sveikatai ar gyvybei,

d) darbuotojai neaprūpinti reikiamomis kolektyvinėmis ar asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis,

e) paaiškėja, kad gaminama darbo priemonė kenks darbuotojų sveikatai ar kels pavojų jų gyvybei;

9. administracinių teisės pažeidimų kodekso nustatyta tvarka skirti pinigines baudas asmenims, pažeidusiems darbo įstatymus, darbų saugos taisyklės aktus;

10. atvykus į įmonę tirti sunkių, mirtinų nelaimingų atsitikimų ir avarijų priežastis, jeigu būtina, nemokamai naudotis tikrinamų įmonių ryšio ir transporto priemonėmis.

2. Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba.

Visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų bei asmens sveikatos priežiūros įstaigų, teikiančių visuomeninės sveikatos priežiūros paslaugas, veiklą koordinuoja ir kontroliuoja Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba. Visuomenės sveikatos priežiūros programų rengimo, finansavimo, įgyvendinimo ir kontrolės tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba jos įgaliota institucija. Visuomenės sveikatos priežiūra atliekama vadovaujantis šiais principais:

- visuomenės sveikatos priežiūros visuotinumumas, priimtinumumas, tinkamumas, prieinamumas ir mokslinis pagrįstumas;
- neatidėliotinas ir visapusiškas visuomenės informavimas, švietimas visuomenės sveikatos klausimais;
- valstybės skatinama sveikatai naudinga ūkinė komercinė veikla ir iniciatyva;
- visuomenės sveikatai kenksmingos veiklos draudimas ar ribojimas;
- valstybės valdymo institucijų ir ūkinių subjektų bendradarbiavimas formuojant ir įgyvendinant visuomenės sveikatos politiką;
- žalos visuomenės sveikatai atlyginti Civilinio kodekso nustatyta tvarka.

3. Valstybinės energetikos inspekcijos (VEI) prie Ūkio ministerijos pagrindinis tikslas – vykdyti Lietuvos fizinių ir juridinių asmenų energetikos įrenginių valstybinę priežiūrą ir kontrolę, siekiant užtikrinti patikimą, efektyvų ir saugų energijos išteklių, energijos tiekiamą ir vartojimą.

VEI atlieka šias funkcijas:

1. Kontroliuoja, kad būtų užtikrintas patikimas, efektyvus ir saugus energetinių išteklių tiekimas ir naudojimas;

2. Dalyvauja ruošiant ir derina nustatyta tvarka norminius aktus, susijusius su energetinių įrenginių gamyba ir eksploatacija;

3. Nustatyta tvarka išduoda leidimus energetinių įrenginių projektavimui, montavimui, bandymui, tikrina, kaip laikomasi sąlygų nurodytuose leidiniuose;

4. Tikrina įmonių energetinius objektus, įrenginius;
5. Kontroluoja ar laikomasi taisyklių, eksploatuojant energetinius įrenginius;
6. Dalyvauja nustatyta tvarka profesinių ligų ir pramoninių avarių tyrime.

4. Valstybinė atominės energetikos inspekcija yra LR vykdomosios valdžios institucija, užtikrinanti saugų branduolinių ir radioaktyviųjų medžiagų ir atominės energijos naudojimą ir priežiūrą inspekcijos kontroliuojamuose objektuose.

5. Valstybinę priešgaisrinę priežiūrą Lietuvos Respublikoje vykdo Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (VRM) bei jam pavaldžios miestų, rajonų, gyvenviečių ir objektų priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos. Pagrindiniai uždaviniai – vykdyti gaisrų prevenciją ir užtikrinti techninės bei organizacinės priemonės gaisrams gesinti ir atlikti gelbėjimo darbus. Jos kontroliuoja, kaip vykdomi gaisrinės saugos normų ir taisyklių reikalavimai projektuojant, statant ir eksploatuojant pastatus, taip pat dirbant darbus, galinčius sukelti gaisrą.

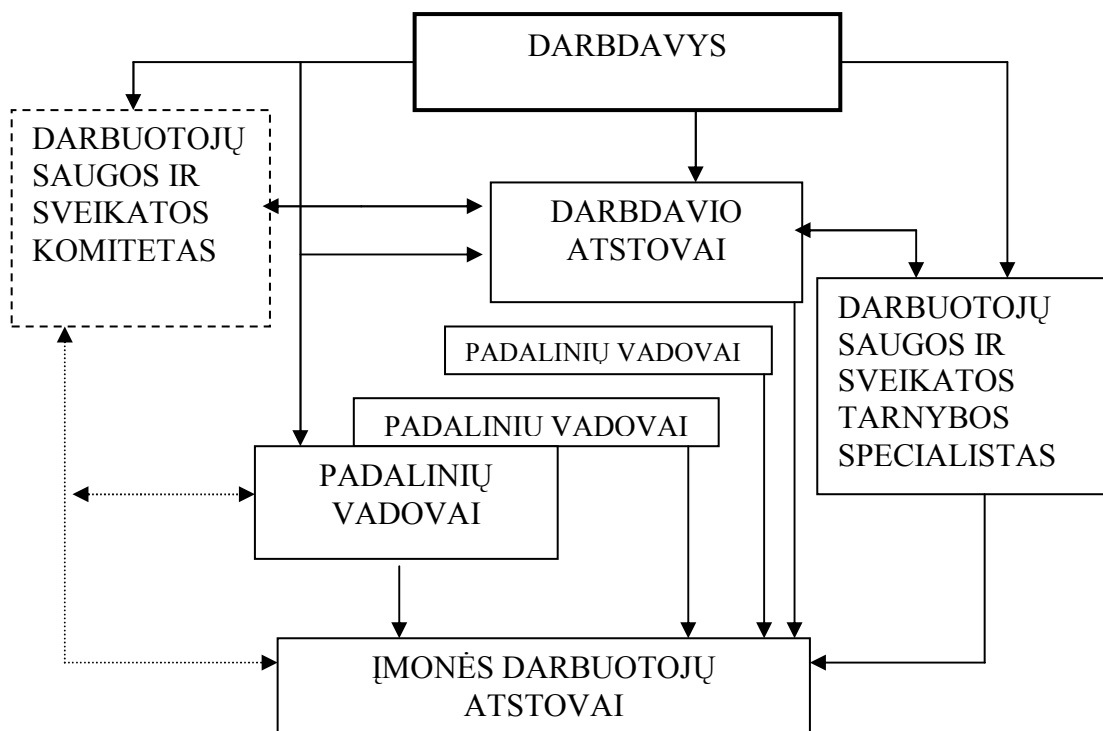
1.5.3. Vidinė darbų saugos ir sveikatos kontrolė

Už saugų darbą įmonėje atsako darbdavys. Saugiomis ir sveikoms darbo sąlygoms sudaryti darbdavys privalo steigti saugos darbe ir darbo medicinos tarnybas bei sudaryti sąlygas dirbti įmonės saugos darbe komitetui. Darbdavys steigia įmonėse saugos darbe tarnybas, kad jos prižiūrėtų, kaip laikomasi saugos darbe įstatymų, darbo higienos profilaktikos, kontroliuotų, konsultuotų. Tarnyba siekia, kad įmonėje būtų sudarytos saugios ir sveikos darbo sąlygos, būtų išvengta traumų ir profesinių lygų, kontroliuoja ir organizuoja saugų darbą. Įmonėse, kuriose dirba iki 50 žmonių, saugos darbe tarnybos funkcijas gali vykdyti darbdavys arba darbdavio įgaliotas asmuo, turintis pasirengimą tokiam darbui. Įmonėse saugos darbe tarnybos, darbuotojai yra tiesiogiai atsakingi darbdaviui. Įmonėse, kuriose dirba daugiau kaip 50 žmonių, steigiami saugos darbe komitetai. Juos sudaro tiek pat darbdavių ir darbuotojų, profesinės sąjungos atstovų. Jeigu nėra profsąjungos, atstovauja įgaliotiniai. Daugybe faktų rodo, kad įmonėse, kur veikli profesinė sąjunga, tiek darbdavių, tiek pačių darbuotojų požiūris į darbų saugą yra nepalyginamai rimtesnis.

Darbdaviui pageidaujant, darbdavio ir profesinės sąjungos susitarimu, arba reikalaujant ne mažiau kaip pusei įmonės darbuotojų, komitetas gali būti steigiamas ir mažesnėje įmonėje, kur dirba mažiau kaip 50 darbuotojų. Komitetas sudaromas ne mažiau kaip iš keturių narių per dvejus metus. Darbdavys komiteto narius aprūpina jų pareigoms atlikti reikalingomis priemonėmis ir informacija. Į komitetą rekomenduojama įtraukti saugos darbe tarnybos atstovą. Saugos darbe komitetai išklauso ir vertina darbdavio, įmonės padalinių vadovų, saugos darbe tarnybos veiklą, planuoja saugos darbe gerinimo priemones ir joms įgyvendinti reikalingas lėšas, kontroliuoja jų naudojimą, analizuoja nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų priežastis bei aplinkybes, padėti darbdaviui, darbuotojų saugos ir sveikatos specialistui užtikrinti saugias ir sveikas darbuotojų darbo sąlygas, dalyvauti tiriant nelaimingus atsitikimų darbe ir pasirašyti tyrimo aktus. Savo veiklą komitetas organizuoja remdamasis komiteto nuostatais. Savo sprendimus komitetas priima komiteto šalių susitarimu. Priimtus sprendimus darbdavys privalo įgyvendinti. Įmonės saugos darbe komiteto nariai darbdavio iniciatyva gali būti atleidžiami iš darbo tik suderinus jų atleidimą su Valstybine darbo inspekcija. Įmonės saugos darbe komiteto nariai darbui komitete mokomi specialiuose mokymo kursuose, seminaruose ir kituose renginiuose darbdavio lėšomis.

2 paveiksle parodyta didesnės įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos organizavimo struktūra. Mažesnėse įmonėse struktūra būna paprastesnė, o mažose apsiribojama darbuotojų

saugos ir sveikatos tarnybos specialistu¹¹.

2 pav. Įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybos struktūra

Darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybos (toliau – tarnyba) veiklą reglamentuoja Įmonių darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro bei Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu. Tarnyba sudaroma iš vieno ar daugiau įmonėje dirbančių saugos ir sveikatos specialistų. Vykdydami kontrolės funkcijas, tarnybos specialistai tikrina:

1. kaip įmonėje vykdomi teisės aktų darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais reikalavimai, ar padalinių vadovai sudaro saugias ir sveikas darbo sąlygas, ar aprūpina darbuotojus visomis darbo sąlygas atitinkančiomis asmeninėmis ir kolektyvinėmis apsauginėmis priemonėmis, ar užtikrina reikiamą jų priežiūrą;
2. kaip vykdo darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimus asmenys, atsakingi už kenksmingųjų medžiagų laikymą ir naudojimą, statinių ir potencialiai pavojingų įrenginių eksploatavimą, darbų priežiūrą bei vykdymą.

Jeigu įmonėje tokių specialistų nėra, tarnybos funkcijas gali atlikti:

¹¹ P. Šibilskis. Saugaus ir sveiko darbo organizavimas: mokymo priemonė. – Panevėžys, 2005. P. 15

- Darbdavio samdoma tarnyba arba darbdavio samdomi vienas ar daugiau šios srities specialistų;
- Darbdavio paskirtas asmuo (asmenys) (įmonėse, kuriose dirba mažiau kaip 50 darbuotojų).

Jeigu įmonėje tarnyba nesteigiama, jos funkcijų neatlieka samdoma organizacija ar paskirtas asmuo, tarnybos funkcijas atlieka pats darbdavys. Darbdavys, įsteigęs įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybą arba pats atliekantis šios tarnybos funkcijas, apie tai praneša Valstybinei darbo inspekcijai ir užpildo nustatytos formos pranešimo blanką.

Vidinė kontrolė atliekama atsižvelgiant į darbinės veiklos poreikius ir sąlygas. Darbdavys ir darbuotojai turi bendradarbiauti visais darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. Bendradarbiavimas turi būti grindžiamas susidomėjimu, aktyviu dalyvavimu ir bendra nuomone dėl visus patenkinančių darbo sąlygų. Darbdavio atstovai su darbuotojais darbo vietoje arba grupėse aptaria kilusius klausimus. Bendradarbiavimas ypač aktualus, kai keičiami veiksmų planai arba kai norima iširti rizikos veiksnius. Į veiksmų planą įtraukiamos įvairios darbo aplinką gerinančios priemonės. Darbdavys privalo įsitikinti, kad visiems darbuotojams būtų aiškiai paskirstytos užduotys ir kad jie teisingai suprato informaciją. Darbo vadovai ir vadovaujantysis personalas privalo gerai išmanyti darbo aplinkai keliamus reikalavimus.

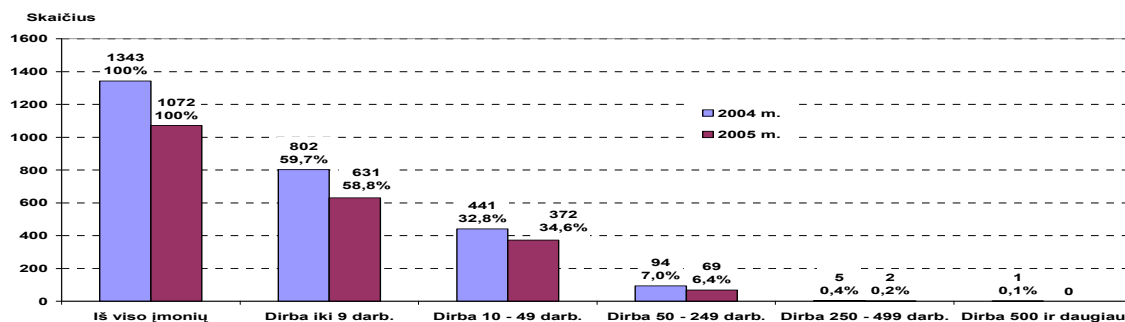
Kiekvienais metais Valstybinė darbo inspekcija (VDI) pateikia metines ataskaitas apie darbuotojų saugos ir sveikatos būklę bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos respublikos įmonėse, įstaigose ir organizacijose.

Ataskaitiniais metais iš 14715 patikrintų 1074 arba 7 proc. įmonių neįsteigė darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų, nesamdė įstaigų ar specialistų ir niekas nevykdė jos funkcijų.

Palyginti su 2004 metais, įmonių, kuriose nebuvo įsteigta darbuotojų saugos ir sveikatos tarnyba, sumažėjo 1,6 proc., nors įmonių patikrinta 1,04 proc. daugiau¹². Duomenys apie įmonių skaičių, kuriose neįsteigta darbuotojų saugos ir sveikatos tarnyba, pagal darbuotojų skaičių parodyti 3 paveiksle.

¹² LR Valstybinės darbo inspekcijos ataskaita apie darbuotojų saugos ir sveikatos būklę bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos respublikos įmonėse, įstaigose ir organizacijose 2005 metais. // <http://www.vdi.lt/index.php?436653443>; prisijungimo laikas: 2006-11-09.

[MONIŲ, KURIOSE NEĮSTEIGTA DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS TARNYBA, SKAIČIUS
2004 - 2005 M. PAGAL DARBUOTOJŲ SKAIČIŲ

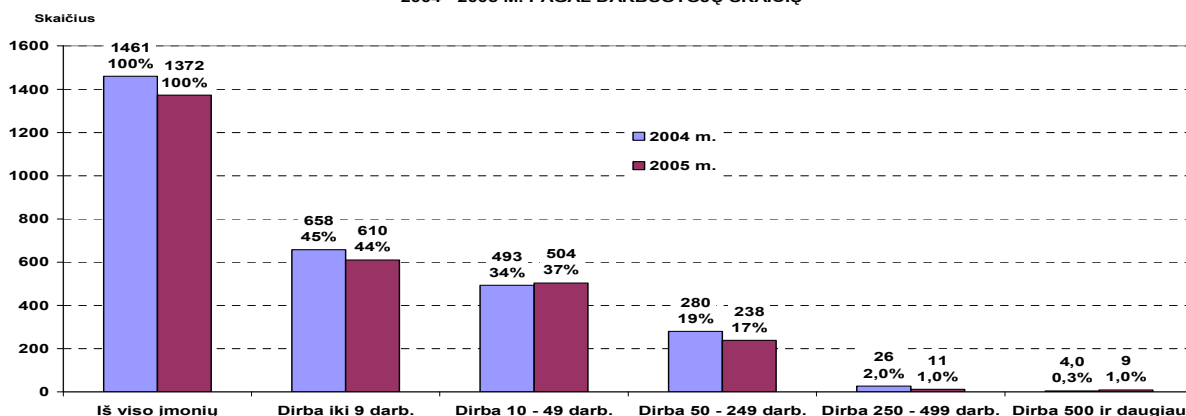

3 pav. Įmonių, kuriose neįsteigta darbuotojų saugos ir sveikatos tarnyba, skaičius 2004-2005 m. pagal darbuotojų skaičių

Palyginti su 2004 metais, bendras neįsteigusių darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybas įmonių skaičius sumažėjo penktadaliu, o įmonėse, kuriose dirba iki 9 darbuotojų 19 proc., kuriose dirba 10 – 49 darbuotojai – 16 proc., kuriose dirba 50 – 249 darbuotojai – 27 proc.

Igyvendinant darbuotojų saugos ir sveikatos priemones įmonėje privalo dalyvauti darbuotojai. Tokią nuostatą numato Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas, todėl įmonės, kuriose dirba daugiau kaip 50 darbuotojų, steigia darbuotojų saugos ir sveikatos komitetus, kurie sudaromi iš vienodo skaičiaus darbdavio paskirtų atstovų ir darbuotojų išrinktų atstovų saugai ir sveikatai. Iš visų patikrintų įmonių 1372 arba 9,3 proc. neįsteigė darbuotojų saugos ir sveikatos komitetų arba neišrinko darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai. Duomenys apie įmones, kuriose neįsteigtas darbuotojų saugos ir sveikatos komitetas ir neišrinkti darbuotojų atstovai saugai ir sveikatai, pagal darbuotojų skaičių parodyti 4 paveiksle.

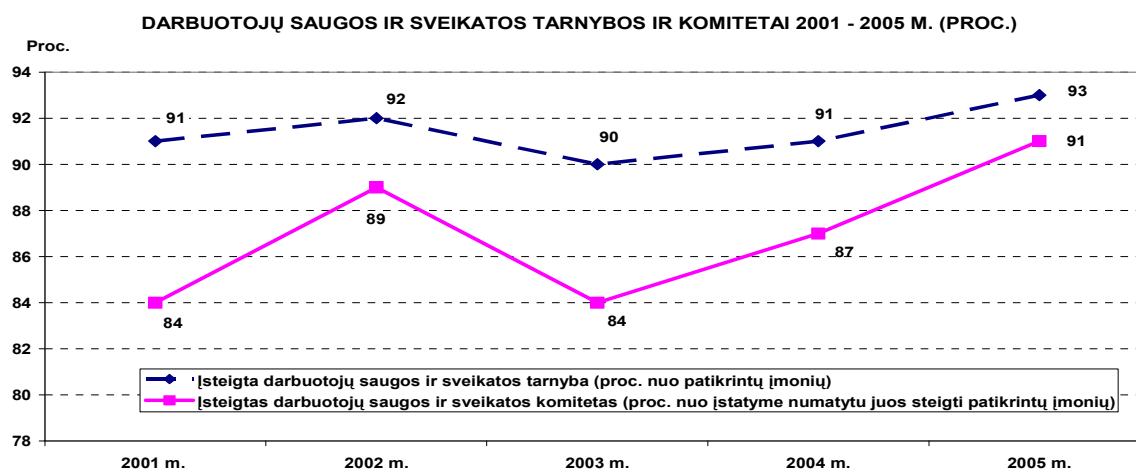
[MONIŲ, KURIOSE NEĮSTEIGTAS DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS KOMITETAS, SKAIČIUS
2004 - 2005 M. PAGAL DARBUOTOJŲ SKAIČIŲ

4 pav. Įmonių, kuriose neįsteigtas darbuotojų saugos ir sveikatos komitetas, skaičius 2004-2005 m. pagal darbuotojų skaičių

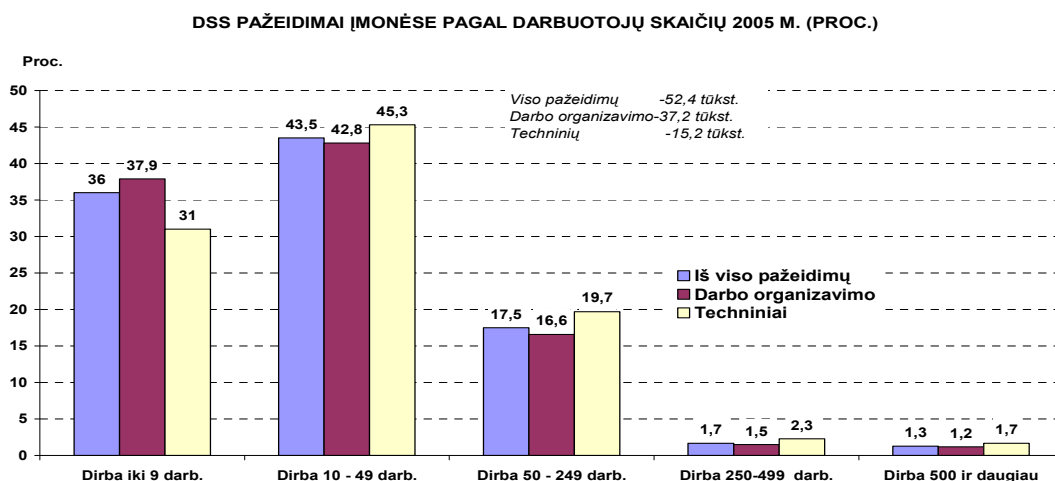
Jeigu 2004 metais iš patikrintų įmonių neįsteigusios darbuotojų saugos ir sveikatos komiteto ar neišrinkusios darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai sudarė 10 proc., tai 2005 metais – 9 proc. Įmonėse, kuriose dirba iki 9 ir 250 – 499 darbuotojų 1 proc., kuriose dirba 50 – 249 darbuotojai 2 proc. mažiau, o įmonėse, kuriose dirba 10 – 49 darbuotojai – 3 proc. daugiau.

Darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų ir komitetų įmonėse kitimas 2001 – 2005 metais procentais parodytas 5 paveiksle.

5 pav. Darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybos ir komitetai 2001-2005 m. (proc.)

Darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimai įmonėse pagal darbuotojų skaičių 2005 metais procentais parodyti 6 paveiksle.

6 pav. DSS pažeidimai įmonėse pagal darbuotojų skaičių 2005 m. (proc.)

Daugiausia, 43,5 proc. pažeidimų nustatyta įmonėse, kuriose dirba 10 – 49 darbuotojai, 36 proc., - kuriose dirba iki 9 darbuotojų, 17,5 proc., - kuriose dirba 50 – 249 darbuotojai.

Kas aštuntos patikrintos įmonės (1122 įmonės) vadovas nepasitikrins žinių darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais, kas devintoje (1074 įmonės) – niekas nevykdo darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybos funkcijas, kas septintoje (1372 įmonėse) – neišsteigtas darbuotojų saugos ir sveikatos komitetas arba neišrinkti darbuotojų atstovai.

Studijuojant darbuotojų saugos ir sveikatos teorinius pagrindus, buvo išskirtos trys pagrindinės problemos. Viena iš jų – saugios ir sveikos darbo sąlygos darbuotojams, kad jie galėtų išvengti nelaimingų atsitikimų darbe ir jų profesinė rizika būtų sumažinta. Kitą problemą galima apibūdinti, kaip profsajungų, darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų, komitetų atstovų dalyvavimas, sprendžiant visus klausimus, susijusius su darbuotojų sauga ir sveikata. Trečia problema – tai būtinas trišalis valstybės, darbdavių ir darbuotojų bendradarbiavimas darbuotojų saugos ir sveikatos srityje.

Mūsų manymu, didesnė šių išskirtų problemų dalis buvo aprašyta pirmoje magistrinio darbo dalyje.

2. TRIŠALIS VALSTYBĖS, DARBDAVIŲ, DARBUOTOJŲ ORGANIZACIJŲ BENDRADARBIAVIMAS

Kiekviena įmonė, įstaiga, ar tai būtų valstybinė ar privačioji institucija, įgyvendina darbuotojų saugos ir sveikatos politiką. Kaip jau buvo minėta anksčiau, kiekvienos įmonės ar įstaigos darbuotojų saugos ir sveikatos politikos turinys skirtingas, kaip skiriasi ir pačios įmonės ir įstaigos, be to, visos DSS politikos pateikiamos skirtingomis formomis. Kiekviena politika turi tiktai tai įmonei ar įstaiga, kuriai ji kuriama. Tačiau tai, kas yra rašoma įstaigos DSS politikoje, turi būti įdiegta šiuo aspektu praktinėje įstaigos veikloje. Ne išimtis ir šio baigiamojo darbo objektas – bendrovė „Rytų skirstomieji tinklai“.

Kaip ir valstybės lygyje, taip ir vietos lygyje svarbus trišalis valstybės, darbdavių ir darbuotojų organizacijų bendradarbiavimas darbuotojų saugos ir sveikatos srityje. Mūsų manymu, šis bendradarbiavimas labai efektingas, nes padeda išspręsti daugelį problemų, susijusių su darbų sauga. Bendrovės „Rytų skirstomieji tinklai“ darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų specialistus darbuotojų saugos ir sveikatos organizavimo klausimais konsultuoja ir teikia jiems informaciją tokios valstybinės institucijos, kaip Valstybinė darbo inspekcija, Valstybinė energetikos inspekcija. Bendrovės vadovas organizuoja mokymą, o vėliau ir atestavimą darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais, o valstybinės institucijos kontroliuoja ir vykdo šį procesą.

2.1. Būtinasis darbdavių, darbdavių atstovaujančių asmenų, padalinių vadovų, darbuotojų atestavimas.

Darbdavių, darbdaviui atstovaujančių arba jo įgaliotų asmenų (padalinių vadovų) darbuotojų saugos ir sveikatos srities žinios privalomai tikrinamos prieš pradėdant eksploatuoti įmonę ar teikti paslaugas, o vėliau – ne rečiau kaip kas 5 metai. Tai reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinta Darbdavio ar jo įgalioto asmens žinių iš darbuotojo saugos ir sveikatos srities tikrinimo tvarka¹³. Šis dokumentas nustato minėtų darbuotojų mokymą, pasiruošimą atestuoti, atestacinės komisijos sudarymo, atestavimo bei pakartotinio žinių tikrinimo tvarką.

Vienas pagrindinių dokumentų, reglamentuojančių darbuotojų mokymą ir atestavimą, yra LR socialinės apsaugos ir darbo ministrės bei LR sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtinti Mokymo ir atestavimo darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais bendrieji nuostatai¹⁴, kurie įsigaliojo nuo 2004 m. rugsėjo 1 d.

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 13 d. nutarimas Nr. 20 „Dėl darbdavio ar jo įgalioto asmens žinių iš darbuotojo saugos ir sveikatos srities tikrinimo tvarkos“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 20-653.

¹⁴ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. AL-223 „Dėl mokymo ir atestavimo darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais bendrųjų nuostatų patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 53-223.

Nuostatai reglamentuoja darbuotojų, kuriems įstatymu nustatytas privalomas mokymas ir žinių tikrinimas, taip pat ir darbuotojų, kuriems toks mokymas ir atestavimas įstatymu nenustatytas, mokymo ir atestavimo mokymo įstaigose ar įmonėse tvarką.

Šitie nuostatai galioja ir bendrovėje „Rytų skirstomieji tinklai“. Jie reikalauja, kad būtų mokomi ir atestuojami:

- darbdaviai ir jiems atstovaujantys asmenys;
- darbdavio įgalioti asmenys;
- padalinių vadovai;
- įmonių darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų specialistai;
- potencialiai pavojingų įrenginių priežiūros meistrai;
- darbų su potencialiai pavojingais įrenginiais vadovai;
- darbuotojai, valdantys potencialiai pavojingus įrenginius;
- darbuotojai, dirbantys pavojingus darbus;
- darbuotojų atstovai saugai ir sveikatai;
- įmonių darbuotojų saugos ir sveikatos komitetų nariai;
- kiti darbuotojai, kurie neturi pakankamai profesinių įgūdžių ar žinių, kad galėtų saugiai dirbti ir nebūtų pakenkta jų sveikatai¹⁵.

2.2. Atleidimas nuo darbuotojų saugos ir sveikatos srities žinių patikrinimo

Ne visiems darbdaviams ar jiems atstovaujantiems asmenims pagal jų darbo specifiką būtina atestacija darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. Todėl jau minėtame nutarime patvirtintas ir sąrašas darbdavių, kurie atleidžiami nuo darbuotojų saugos ir sveikatos srities žinių patikrinimo (atestavimo). Atleidžiami:

1. valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų – atstovaujamųjų valstybės vadovo, vykdomųjų, teisminių, teisėsaugos įstaigų, kitų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kurios finansuojamos iš valstybės ar savivaldybių biudžetų bei valstybės pinigų fondų ir kurioms įstatymai suteikia viešojo administravimo įgaliojimus, vadovai;
2. politinių partijų ir politinių organizacijų, profesinių sąjungų, darbdavių organizacijų, visuomeninių organizacijų renkami vadovai, valstybinių fondų ir kasų, labdaros fondų, paramos fondų, labdaros organizacijų, kitų asociacijų, tarptautinių organizacijų vadovai;
3. Lietuvos mokslų akademijos, aukštųjų ir kitų mokymo įstaigų vadovai, mokslinių ir specializuotų

¹⁵ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. AL-223 „Dėl mokymo ir atestavimo darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais bendrųjų nuostatų patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 53-223.

institūtų, centrų, tarnybų, biurų, laboratorijų, stočių, projektavimo ir konstravimo organizacijų, kuriuose atliekami darbai, nesusiję su potencialiai pavojingais įrenginiais, pavojingais darbais (gamybos procesais), vadovai;

4. tradicinių ir valstybės pripažintų religinių bendruomenių, bendrijų ir centrų vadovai;
5. bankų, draudimo įstaigų ir kitų finansų bei kredito įstaigų vadovai¹⁶.

Nuo tokio patikrinimo atleidžiami taip pat ir šio sąrašo 1-5 punktuose nurodytų įmonių, įstaigų, organizacijų ar kitų organizacinių struktūrų vadovų paskirti padalinių vadovai.

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 13 d. nutarimas Nr. 20 „Dėl darbdavio ar jo įgalioto asmens žinių iš darbuotojo saugos ir sveikatos srities tikrinimo tvarkos“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 20-653.

2.3. Darbuotojų mokymas ir atestavimas

Tiriamos bendrovės „Rytų skirstomųjų tinklų“ darbuotojai mokosi pagal suderintą ir patvirtintą bendrovės darbuotojų saugos ir sveikatos specialisto mokymo programą, atitinkančią įmonės ekonominės veiklos rūšį. Programoje numatytas teorinis ir praktinis mokymas ir praktinė užduotis. Mokymo įstaigos paskirtą praktinę užduotį specialistas atlieka įmonėje ne vėliau kaip per dvi savaites, kai baigia teorinį mokymąsi, ir rašytinę ataskaitą pateikia mokymo įstaigai iki atestavimo.

Bendrovėje „Rytų skirstomieji tinklai“ yra specialus **Darbuotojų saugos ir aplinkosaugos skyrius**, kuris rūpinasi visais darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. Šiame skyriuje dirba darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybos ir komiteto specialistai. Saugos ir sveikatos tarnybos sudėtis:

- darbuotojų saugos ir aplinkosaugos skyriaus viršininkas;
- vyresnysis specialistas;
- kiti specialistai.

Tris Saugos ir sveikatos komiteto narius skiria darbdavys, ir tris – profesinės sąjungos atstovai.

Savo kvalifikaciją Darbuotojų saugos ir aplinkosaugos skyriaus specialistai gali tobulinti stažuotėse, kursuose, seminaruose, rengiamuose darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. Per 5 metus kvalifikacijos tobulinimo trukmė turi būti ne mažesnė kaip 100 valandų. Visa tai pažymima specialisto kvalifikacijos tobulinimo apskaitos lape. Nepatobulinęs kvalifikacijos per 5 metus, specialistas turi mokytis. Bendrovės darbuotojų saugos ir sveikatos komiteto nariai, darbuotojų atstovai saugai ir sveikatai mokomi mokymo įstaigose arba įmonėje pagal mokymo įstaigos parengtą ir su įmonės vadovu suderintą mokymo programą, laikantis Nuostatų reikalavimų.

„Rytų skirstomieji tinklai“ bendrovės ir bendrovės Vilniaus, Panevėžio, Alytaus, Utenos regionų vadovai siunčiami mokytis į mokymo instituciją, kuri turi licenciją mokyti, arba savarankiškai mokosi ir pasirengia atestavimui (žinių tikrinimui) pagal tam specialiai parengtą mokymo programą, kurią sudaro mokymo įstaiga. Pasibaigus mokymui, jiems gali būti skiriama stažuotė, prižiūrint to paties padalinio, kuriame darbuotojas dirba, vadovui arba kitam kvalifikuotam darbuotojui, paskirtam įmonės vadovo tvarkomuoju dokumentu. Šie vadovai atestuojami mokymo institucijose prieš pradėdami eiti šias pareigas, o vėliau – periodiškai kas 5 metai¹⁷.

Vadovaujantis Lietuvos respublikos ūkio ministro patvirtintais Energetikos objektus ir įrenginius statančių ir eksploatuojančių darbuotojų atestavimo nuostatais¹⁸, bendrovėje atestuojant darbuotojus,

¹⁷ AB Rytų skirstomųjų tinklų generalinio direktoriaus 2005 m. liepos 22 d. įsakymas Nr. 155 „Dėl AB Rytų skirstomųjų tinklų darbuotojų saugos ir sveikatos klausimų tvarkos patvirtinimo“.

¹⁸ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2005 m. kovo 24 d. įsakymas Nr. 4-122 „Dėl Energetikos objektų ir įrenginių statančių ir eksploatuojančių darbuotojų atestavimo nuostatų patvirtinimo“// Valstybės žinios 2005, Nr.4-123

tikrinamos ir įvertinamos įrenginių įrengimo, techninio eksploatavimo, techninės saugos, saugos darbe ir priešgaisrinės saugos taisyklių bei kitų teisės aktų darbuotojo kompetencijos ribose reikalingos žinios. Yra sudaromos atestavimo komisijos, kurios atestuoja bendrovės ir bendrovės Vilniaus, Panevėžio, Alytaus ir Utenos regiono Elektros tinklo skyriaus viršininką, darbuotojų saugos ir aplinkosaugos skyriaus viršininką, regionų direktorius, elektros tinklo direktorius, regionų vyriausiuosius specialistus. Ši komisija sudaryta ne mažiau kaip iš trijų asmenų. Atestavimo komisijos sudėtis yra tokia:

1. bendrovės elektros tinklo direktorius;
2. tos pačios ekonominės veiklos rūšies darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybos specialistas;
3. Valstybinės energetikos inspekcijos pareigūnas¹⁹.

Kiti bendrovės ir bendrovės regionų padalinių vadovai ir darbuotojai, kuriems pavesta instruktuoti pavaldžius ar priskirtus darbuotojus, yra mokomi bendrovėje pagal generalinio direktoriaus įsakymu patvirtintą mokymo programą²⁰ ir yra atestuojami darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais bendrovėje prieš pradėdami jiems eiti savo pareigas. Darbuotojų mokymo saugos darbe ir sveikatos klausimais programa Rytų skirstomuose tinkluose dažnai papildoma ir keičiama, nes atsiranda naujų, papildytų teisės aktų, kurie reglamentuoja darbuotojų saugą ir sveikatą. Išvardintų darbuotojų žinias darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais tikrina taip pat sudaryta ne mažiau kaip trijų asmenų atestacijos komisija. Komisijos pirmininku paprastai būna generalinis direktorius ar bendrovės regiono direktorius. Kiti komisijos nariai:

- bendrovės ir bendrovės regiono darbuotojų saugos ir aplinkosaugos skyriaus viršininkas ar vyresnysis specialistas;
- bendrovės (bendrovės regiono) elektros tinklo direktorius ar padalinį (kuriame dirba atestuojamas darbuotojas) kuriojantis direktorius.

Komisijos sprendimas įforminamas atestavimo darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais protokolu²¹, kuris saugomas 10 metų bendrovės centrinėje buveinėje. Teigiamai įvertinus žinias bei praktinę užduotį, išduodamas nustatytos formos pažymėjimas²². Jeigu atestuojamojo žinios įvertinamos nepatenkinamai, pakartotinai jas tikrinti leidžiama ne anksčiau kaip po dviejų savaičių.

Bendrovės tam tikros ekonominės veiklos rūšies darbuotojai, kurie pradeda dirbti ir vėliau periodiškai, jeigu tai numato galiojantys norminiai teisės aktai ar mokymo įstaiga, kuri išdavė pažymėjimą, mokomi ir atestuojami mokymo institucijoje, o vėliau bendrovėje. Šių darbuotojų žinias darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais bendrovėje tikrina atestacijos komisijos:

1. komisijos pirmininkas – padalinio vadovo, kurio darbuotojas atestuojamas, viršininkas, viršininko pavaduotojas ar grupės vadovas;

¹⁹ AB Rytų skirstomųjų tinklų generalinio direktoriaus 2005 m. birželio 17 d. įsakymas Nr. 128 „Dėl atestavimo komisijos sudarymo“.

²⁰ AB Rytų skirstomųjų tinklų generalinio direktoriaus patvirtinta 2005 m. liepos 22 d. „Darbuotojų mokymo saugos darbe ir sveikatos klausimais p r o g r a m a“. 1 priedas

²¹ Atestavimo darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais p r o t o k o l a s. 2 priedas

²² Pažymėjimo forma. 3 priedas.

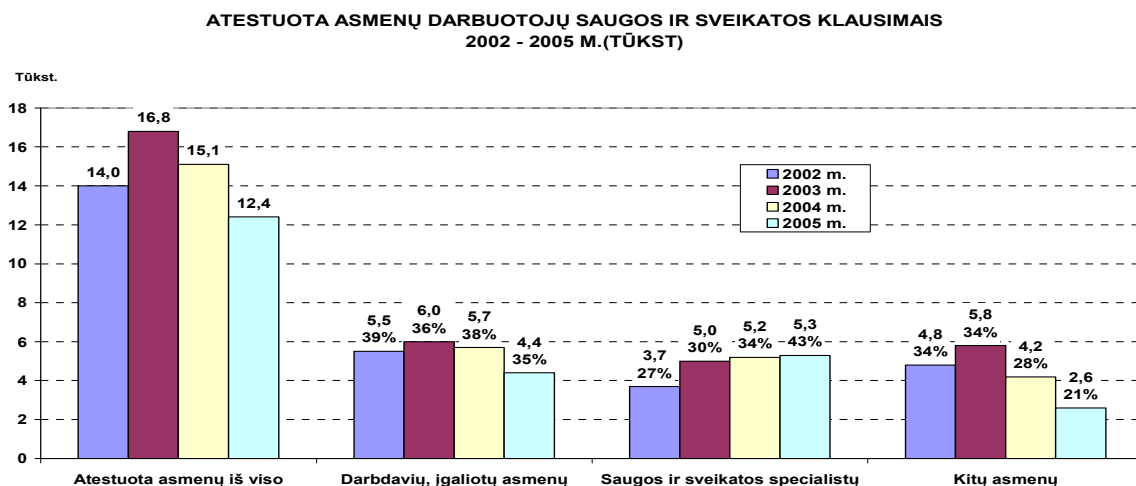
2. komisijos nariai:

darbuotojų saugos ir sveikatos specialistas;

kompetentingas asmuo, vykdančias darbų priežiūrą.

Darbuotojų, mokytojų ir atestuotųjų bendrovėje (regione) pagal patvirtintas, jau minėtas, mokymo programas, atestavimo rezultatai yra informinami atestavimo darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais protokole, kuris taip pat saugomas 10 metų bendrovės centrinėje buveinėje. Jei komisijos nariai teigiamai įvertino darbuotojo teorines žinias bei praktinę užduotį, jam išduodamas nustatytos formos pažymėjimas. Jeigu atestuojamojo žinios įvertinamos nepatenkinamai, pakartotinai jas tikrinti leidžiama ne anksčiau kaip po dviejų savaičių²³.

2005 metais Valstybinės darbo inspekcijos (VDI) inspektoriai 718 atvejų dalyvavo asmenų, kuriems Įstatymu nustatytas privalomasis mokymas, mokymo įstaigų atestavimo komisijose. Iš viso atestavo 12441 asmenį, iš jų 4364 darbdavius, 5266 įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybos specialistus ir 2558 kitus darbuotojus. Dėl nepakankamų žinių neatestuotas 241 asmuo. Duomenys apie darbuotojų atestavimą darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais parodyti 7 paveiksle.

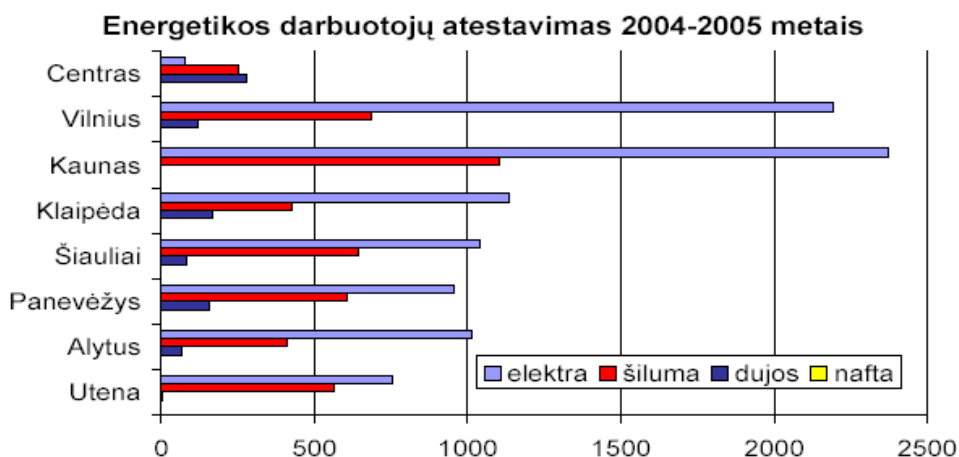
7 pav. Atestuota asmenų darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais 2002-2005 m. (tūkst.)

Darbo inspektoriai dalyvaudami darbuotojų saugos ir sveikatos atestavimuose nustatė įvairaus pobūdžio 66 pažeidimus įgyvendinant Mokymo ir atestavimo darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais bendrųjų nuostatų reikalavimus. Iš jų 5 pažeidimai dėl nebuvimo temų, susijusių su profesine rizika ir jos prevencija konkrečios ekonominės veiklos rūšies įmonėse, mokymo programoje skirtoje mokyti įmonių vadovus; 6 pažeidimai dėl įmonių darbuotojų

²³ AB Rytų skirstomųjų tinklų generalinio direktoriaus 2005 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 155 patvirtinta „AB Rytų skirstomųjų tinklų darbuotojų mokymo ir atestavimo darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais tvarka“.

saugos ir sveikatos tarnybų specialistų bei potencialiai pavojingų įrenginių priežiūros meistrų praktinių užduočių; 31 pažeidimas dėl atestacijos komisijos sudėties; 19 kitų pažeidimų²⁴.

2004-2005 m. Valstybinė energetikos inspekcija (VEI) taip pat atestavo ir dalyvavo atestuojuant 15106 asmenis. VEI sudarytose atestavimo komisijose buvo atestuojami energetikos įmonių vadovų pavaduotojai bei asmenys, atsakingi už energetikos ūkį. Taip pat vykdomas įmonių, turinčių VEI išduotus energetikos įrenginių eksploatavimo atestatus, vadovų pavaduotojų atestavimas²⁵. Energetikos darbuotojų atestavimo duomenys parodyti 8 paveiksle.

8 pav. Energetikos darbuotojų atestavimas 2004-2005 metais

Bendrovė „Rytų skirstomieji tinklai“ taip pat kiekvienais metais organizuoja savo bendrovės darbuotojų mokymą ir atestavimą saugos ir sveikatos klausimais.

Pagal bendrovės Darbuotojų saugos ir aplinkosaugos skyriaus specialisto pateiktus duomenis, 2004 m. bendrovėje buvo planuojama atestuoti 332 darbuotojus, bet bendrovė atestavo 403 darbuotojus. Tai galima paaiškinti tuo, kad kiekvienais metais į AB „Rytų skirstomieji tinklai“ ateina dirbti vis naujų darbuotojų. Taip pat 2004 m. buvo papildomai atestuojami darbuotojai. Bet 2005 m. atestuojamų darbuotojų skaičius žymiai sumažėjo (atestuota 203 darbuotojų), nes tam tikrų pareigybių darbuotojai atestuojami:

- kas 5 metai (elektros tinklo direktorius, Darbuotojų saugos ir aplinkosaugos skyriaus specialistai, tinklo eksploatavimo tarnybos viršininkas, ryšių ir valdymo sistemų skyriaus viršininkas ir kt.);
- kas 3 metai (dispečerinio centro grupės vadovas, vadovaujantis inžinierius, inžinierius, technikas ir kt.);

²⁴ Lietuvos Respublikos Valstybinė darbo inspekcija. Ataskaita apie darbuotojų saugos ir sveikatos būklę bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos Respublikos įmonėse, įstaigose ir organizacijose 2005 metais.// <http://www.vdi.lt/index.php?436653443>; prisijungimo laikas: 2006-12-10.

²⁵ Lietuvos Respublikos Valstybinė Energetikos inspekcija. Lietuvos energetikos įrenginių eksploatavimo būklės 2004-2005 m. apžvalga.// http://www.vei.lt/uploaded/Apzvalga2004_2005.pdf; prisijungimo laikas 2006-12-11.

- kas 2 metai (dispečerinio centro dispečeris, ryšių ir valdymo sistemų skyriaus grupės vadovas, vadovaujantis ryšių inžinierius, vyresnysis ryšių inžinierius, elektros apskaitų skyriaus grupės vadovas, vadovaujantis elektros apskaitų inžinierius ir kt.)²⁶.

2006 m. jau buvo atestuota 70 grupės vadovų ir 170 kitų darbuotojų.

²⁶ AB Rytų skirstomųjų tinklų generalinio direktoriaus 2005 m. gegužės 18 d. įsakymu Nr. 108 patvirtintas „Bendrovės darbuotojų, aptarnaujančių veikiančius elektros įrenginius, profesijų ir pareigybių, kurias užimant prieš leidžiant savarankiškai dirbti privaloma patikrinti darbuotojų žinias (atestuoti), vėliau žinias tikrinti periodiškai sąrašas“.

2.4. Informavimas ir konsultavimas

Valstybinės institucijos, tokios kaip Valstybinė darbo inspekcija, Valstybinė energetikos inspekcija, įvairios mokymo įstaigos, mokymo centrai ir kitos įstaigos, stengėsi palaikyti nuolatinį ryšį su skirtingomis ekonominės rūšies įmonėmis. Tarp valstybinių ir kitų įmonių ir įstaigų pastoviai vyksta informacijos keitimasis įvairiais darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. Viena iš Valstybinės darbo ir energetikos inspekcijos funkcijų – darbdavių ir darbuotojų informavimas ir konsultavimas darbo, darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymų ir kitų teisės aktų vykdymo klausimais.

Valstybinės darbo inspekcijos interneto svetainėje talpinama informacija apie šalies darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktus (nuo įstatymų iki techninių reglamentų), Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus įsakymai ir jais patvirtinti teisės aktai, pranešimai, konsultacijos, naujienos. Įdiegta Valstybinės darbo inspekcijos nuotolinio mokymo sistema, skirta inspektorių kvalifikacijai kelti, mokytis ir šviestis savarankiškai. Nuo 2000 m. kas savaitę rengiamas inspekcijos darbuotojams skirtas elektroninis Valstybinės darbo inspekcijos leidinys „Inspekcijos žinios“. Jis tapo pripažinta sistemingo keitimosi inspekcijos vidaus informacija forma – šiame leidinyje teritoriniai skyriai informuojami apie vadovybės sprendimus, veiklą, renginius įstaigos viduje bei drauge su kitomis institucijomis, užsienio partneriais, aktualias administracijos skyrių vykdomas užduotis, dalijamasi mintimis, patyrimu iš renginių, komandiruočių, mokomųjų išvykų, skleidžiamos žinios iš teritorinių skyrių, patarimai ir rekomendacijos (metodikos) inspekcinės veiklos tobulinimo klausimais, talpinami Valstybinės darbo inspekcijos tarnautojų veiklos vertinimo sistemos lokaliniai aktai, duomenys ir rodikliai.

Valstybinė darbo inspekcija leidžia įvairius, su jos kompetencija susijusius, leidinius, o kiekvieną mėnesį – inspekcijos informacinį laišką „**Saugus darbas**“. Tai informacinis mėnesinis leidinys, kuriame pateikiami naujausi Lietuvos Respublikos teisės aktai darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais, informacija apie nelaimingus atsitikimus darbe, konsultuojama darbo teisės klausimais. Ataskaitiniais metais išleista 12 numerių 11020 egzempliorių, kuriuose be spausdinamų teisės aktų bei jų pakeitimų aprašomi įvykę sunkūs ir mirtini nelaimingi atsitikimai darbe, analizuojamos jų priežastys. Taip pat Valstybinė darbo inspekcija leidžia ir kitus leidinius, kurie susiję su darbuotojų sauga ir sveikata įmonėje. Tai:

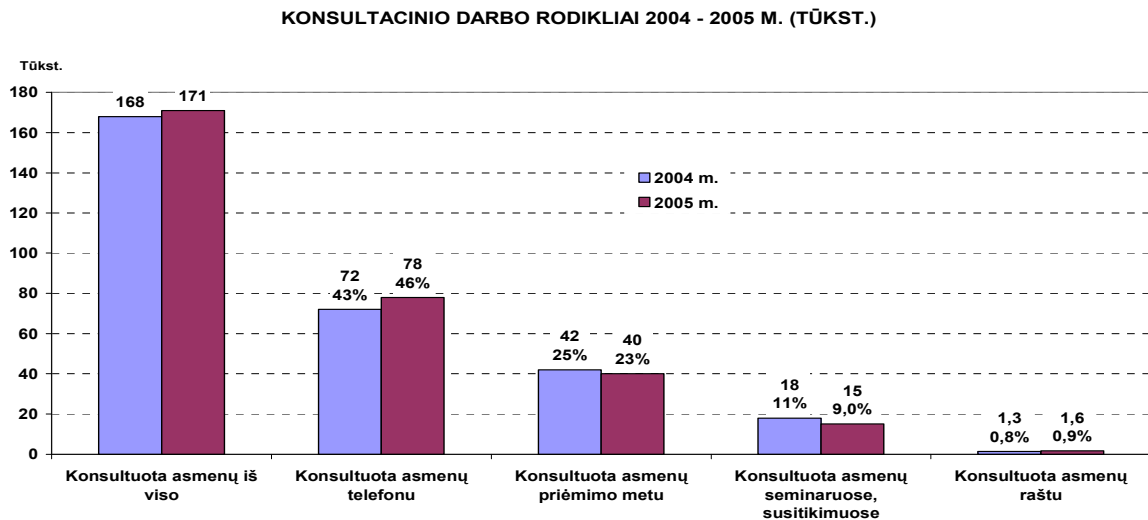
- **„Potencialiai pavojingi įrenginiai“** – darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų rinkinys, oficialus tekstas su pataisymais ir papildymais iki 2002 m. spalio 15 d. – 183 psl.
- **„Darbo higiena“** – surinktos Lietuvos higienos normos, privalomos visiems darbdaviams. Įmonių vadovai privalo žinoti jų veiklą reglamentuojančias higienos

normas, užtikrinti, kad darbo aplinka atitiktų šių normų reikalavimus, supažindinti su jomis darbuotojus. Be to, pateikti ir kiti norminiai dokumentai, reglamentuojantys darbo vietų higieninį įvertinimą bei profesinių ligų priežasčių nustatymą, 1999 m. – 270 psl.

Pagal Europos direktyvas parengti:

- Darbuotojų aprūpinimo asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis nuostatai;
- Darbo su asbestu taisyklės;
- Darboviečių įrengimo bendrieji nuostatai;
- Darboviečių įrengimo statybvietėse bendrieji nuostatai;
- Krovinių kėlimo rankomis bendrieji nuostatai;
- Minimalūs saugos ir sveikatos darbe reikalavimai išgaunant naudingąsias iškasenas²⁷.

2005 metais darbo inspektoriai konsultavo 172 tūkst. asmenų, iš jų 1,6 tūkst. raštu, 39,5 tūkst. žodžiu priėmimo metu, 78 tūkst. telefonu, 15 tūkst. seminarų, susitikimų metu. Informacinio konsultacinio darbo rodikliai 2004 – 2005 metais parodyti 9 paveiksle.

9 pav. Konsultacinio darbo rodikliai 2004-2005. (tūkst.)

Valstybinė energetikos inspekcija savo interneto svetainėje taip pat talpina įvairias publikacijas ir ataskaitas. Kiekvieną mėnesį ji leidžia leidinį „Energetikos priežiūra“²⁸.

²⁷ Valstybinė darbo inspekcija. Valstybinės darbo inspekcijos leidiniai. // <http://www.vdi.lt/index.php?-891328837>; prisijungimo laikas: 2006-12-11.

²⁸ Valstybinė energetikos inspekcija. Leidinys „Energetikos priežiūra“. // <http://www.vei.lt/index.php?id=7&lang=lt>; prisijungimo laikas: 2006-12-11.

2.5. Nelaimingi atsitikimai darbe

Nelaimingi atsitikimai darbe – problema, kurią nagrinėja ir teisininkai, ir technikos mokslų specialistai. Lietuvoje ji ypač opi, nes darbe patirti sužalojimai neturi tendencijos mažėti.

Lietuvos Respublikoje nuo pat nepriklausomybės atkūrimo kuriama teisės aktų sistema, kuri garantuotų kiekvieno žmogaus teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas. Tačiau ši sistema yra netobula ir ją būtina gerinti.

Nelaimingi atsitikimai darbe klasifikuojami taip:

- pagal pasekmes: lengvi, sunkūs, mirtini;
- pagal nukentėjusiųjų skaičių: pavieniai (vienas darbuotojas) ir grupiniai (daugiau nei vienas);
- pagal ryšį su darbu: susiję su darbu nelaimingi atsitikimai darbe ir nesusiję su darbu²⁹.

Visoms įmonėms privaloma vienoda nelaimingų atsitikimų tyrimo tvarka, nustatyta Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymu ir nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatais. Nelaimingus atsitikimus darbe tyria dvišalės komisijos, Valstybinė darbo ir energetikos inspekcija.

Darbdavys, pažeidęs darbo įstatymus, darbo saugos normų aktų reikalavimus gali būti traukiamas administracinė atsakomybė. Asmens sveikatos sužalojimas ar gyvybės atėmimas dėl nelaimingo atsitikimo darbe sukuria prievolę atlyginti žalą. Bendrosios žalos, padarytos asmens sveikatos sužalojimu ar gyvybės atėmimu taisykle, numato LR Civilinis kodeksas. Taigi darbuotojas, patyręs nelaimingą atsitikimą darbe, turi teisę reikalauti iš darbdavio materialinės ir moralinės žalos atlyginimo.

Mūsų manymu, Europos Sąjungos svarbiausias uždavinys – sumažinti nelaimingų atsitikimų darbe skaičių ir sureguliuoti darbo saugos teisinę bazę taip, kad ši atitiktų darbuotojų interesus.

²⁹ Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas. // Valstybės žinios, 2000, Nr. 95-2968

2.5.1. Nelaimingų atsitikimų darbe traktavimas ir priežastys

Vadovaujantis „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatomis“, tiriami nelaimingi atsitikimai darbe, įvykę asmenims, dirbantiems pagal darbo sutartį, įgijusiems įstatymo nustatytą valstybės tarnautojo statusą ir dirbantiems valstybės, savivaldybės institucijose ar įstaigose, bei kitiems asmenims, draudžiamiems Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo nustatyta tvarka³⁰.

Bendrovėje „Rytų skirstomieji tinklai“ nelaimingus atsitikimus darbe tiria Valstybinė darbo ir energetikos inspekcija, bendrovės dvišalė komisija. Tirdamos nelaimingus atsitikimus darbe, jos nustato jų aplinkybes, priežastis, pasiūlo priemones tokių atsitikimų priežastims šalinti, surašo su nelaimingais atsitikimais darbe susijusius reikiamus dokumentus.

Pagal sąryšį su darbu nelaimingi atsitikimai bendrovėje priskiriami prie susijusių su darbu arba prie nesusijusių su darbu nelaimingų atsitikimų. Ištyrus susijusius su darbu nelaimingus atsitikimus, surašomi N – 1 arba N – 2 formos aktai: nelaimingo atsitikimo darbe aktas pagal N – 1 formą³¹ arba nelaimingo atsitikimo kelyje į darbą ar iš darbo aktas pagal N – 2 formą³².

Nelaimingi atsitikimai, susiję su darbu, yra atsitikimai, įvykę asmenims:

- atliekantiems darbo sutartyje sulygtą, kitą darbdavio pavestą ar su darbdavio žinia dirbamą darbą;
- rengiantiems arba tvarkantiems darbo vietą, darbo priemones ir atliekantiems kitus su darbu susijusius veiksmus įmonės teritorijoje, patalpoje ar kitoje vietoje (prieš pradėdant darbą, darbo laiku ar po darbo);
- darbo metu vykstantiems darbo reikalais (vykdantiems darbdavio pavestą užduotį, įskaitant jo siuntimą tikrintis sveikatos);
- nukentėjusiems dėl smurto, jeigu smurto aplinkybės ir motyvai susiję su darbu (remiantis teisėsaugos institucijos ir tiriančių asmenų išvadomis);
- per pietų pertrauką, poilsio ir kitas pertraukas, įskaitomas į darbo laiką, darbo vietoje, įmonės teritorijoje ar patalpoje;
- dirbantiems sau įmonėje (darbdavio ar padalinio vadovo rašytiniu leidimu)³³.

Šiais atvejais surašomas nelaimingo atsitikimo darbe aktas pagal N – formą.

Jei įvyksta nelaimingas atsitikimas darbuotojui esant komandiruotėje, galimi du šio įvykio traktavimo atvejai. Jei nelaimingas atsitikimas įvyko vykdant darbdavio užduotį paskirties

³⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 748 patvirtinti „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai“ // Valstybės žinios 2001, Nr. 74-254.

³¹ Nelaimingo atsitikimo darbe aktas (N-1 forma) 4 priedas.

³² Nelaimingo atsitikimo kelyje aktas (N-2 forma) 5 priedas.

³³ J.Tartilas. Darbuotojų saugos ir sveikatos teisinis reglamentavimas. – Vilnius: MRU, 2003. P. 24

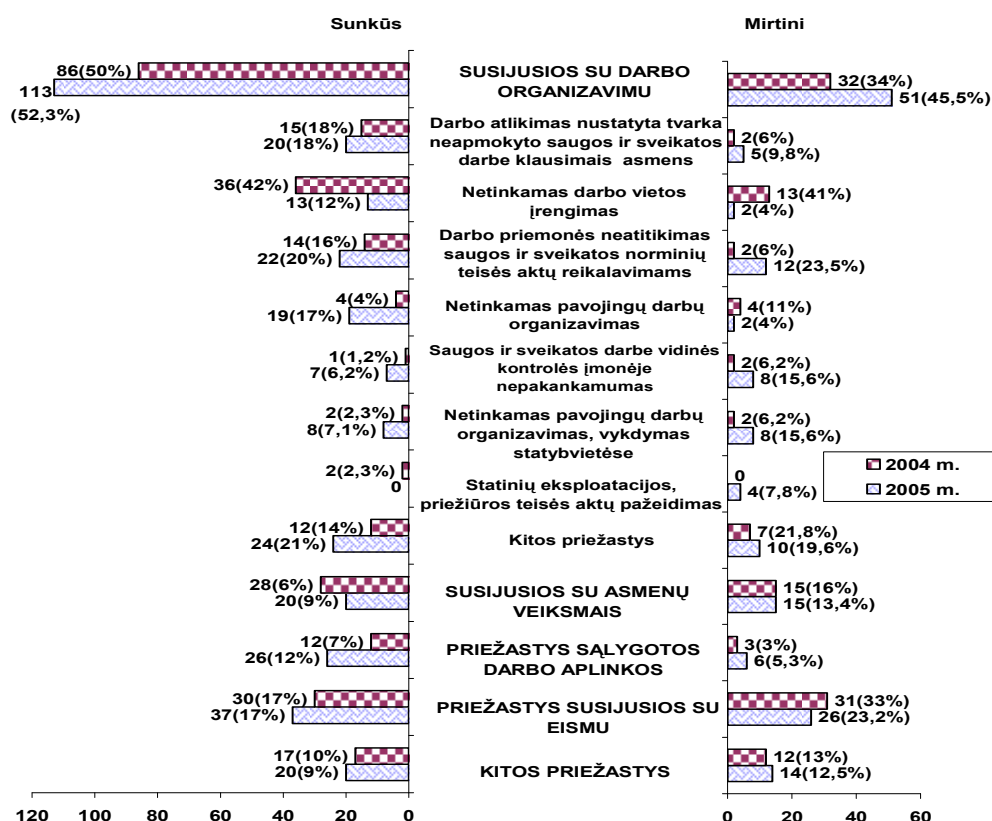
vietoje arba vykstant iš poilsio vietos (pvz. viešbučio) į užduoties paskirties vietą ar atgal įmonės, su kuria sudaryta darbo sutartis, ar įmonės, į kurią komandiruotas asmuo, teiktu transportu, nelaimingas atsitikimas traktuojamas kaip susijęs su darbu ir surašomas N – 1 aktas.

Vykstant į užduoties vietą ar iš jos kitais būdais ir kelyje įvykus nelaimingam atsitikimui surašomas N – 2 aktas. Nelaimingo atsitikimo, susijusio su darbu, tyrimo rezultatai surašomi N – 2 formos akte.

Bendrovės „Rytų skirstomieji tinklai“ praktikoje pasitaiko atvejų, (nors ir labai retai) kai darbuotojas susižaloja ar miršta darbo vietoje dėl susirgimų, ligos ar kitų veiksnių, nesisijusių su darbo sąlygomis ar darbo užduotimis. Šiais atvejais fiksuojama, kad įvykis nesusijęs su darbu, tiriamas nutraukiamas ir N – 1 ar N – 2 formos aktai nesurašomi.

Kokios gi pagrindinės nelaimingų atsitikimų darbe priežastys? Kiekvienais metais Valstybinė darbo inspekcija atlieka įmonių patikrinimą ir nustato pagrindines nelaimingų atsitikimų darbe priežastis. Šio patikrinimo 2004 – 2005 m. duomenys parodyti 10 paveiksle.

**SUNKIŲ IR MIRTINIŲ NELAIMINGŲ ATSTITIKIMŲ DARBE (N-1 FORMOS AKTAI)
SKAIČIUS PAGAL ATSKIRAS PRIEŽASČIŲ GRUPES 2004 - 2005 M..**

10 pav. Sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe (N-1 formos aktai) skaičius pagal atskiras priežasčių grupes 2004-2005 m.

Valstybinės energetikos inspekcijos pareigūno teigimu, bendrovėje „Rytų skirstomieji tinklai“ taip pat pasitaiko nemažai nelaimingų atsitikimų. Inspekcijos pareigūnas teigia, kad visų nelaimingų atsitikimų priežastis yra – darbuotojų saugos darbe taisyklių nesilaikymas. Taip pat labai svarbus žmoniškasis faktorius. Kaip teigia energetikos inspekcijos pareigūnas, dauguma nelaimingų atsitikimų įvyksta dėl pačių darbuotojų kaltės ir neatidumo.

2.5.2. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas

Jei bendrovėje „Rytų skirstomieji tinklai“ įvyksta nelaimingas atsitikimas, bendrovės vadovas privalo darbo vietą ir įrenginių būklę iki nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo pradžios išsaugoti tokius, kokie jie buvo atsitikimo metu. Būtinai pakeitimai daromi tik tada, jeigu kyla pavojus aplinkinių asmenų gyvybei ir sveikatai, tačiau visa tai, kas buvo iki pakeitimų, turi būti raštu ir grafiškai įforminta, nufotografuota ar nufilmuota.

Bendrovėje įvykusius *lengvus nelaimingus atsitikimus*, tiria bendrovės vadovo įsakymu ar kitu tvarkomuoju dokumentu patvirtinta dvišalė komisija, sudaryta iš darbdavio atstovo, kuri skiria bendrovės vadovas ir darbuotojų atstovo saugai ir sveikatai, išrinkto LR darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 13 str. nurodyta tvarka. Tyrime gali dalyvauti ir nukentėjusysis. Šis nelaimingas atsitikimas turi būti ištirtas per 7 darbo dienas nuo įvykio.

Sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus bendrovėje tiria VDI darbo inspektorius, dalyvaujant darbdavio ir darbuotojų atstovams, taip pat gali dalyvauti draudimo įstaigos, kurioje apdraustas nukentėjusysis, atstovas, mokymo įstaigos atstovas, nukentėjusysis ar jo atstovas. Tyrimui darbo inspektorius gali pasitelkti reikalingus ekspertus arba dėl ekspertizių kreiptis į atitinkamas įstaigas, pasikviesti valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybas, technikos priežiūros tarnybas ir kt. Šis tyrimas turi būti atliktas per 20 darbo dienų nuo įvykio. Sudėtingų tyrimų atvejais LR vyriausiasis valstybinis darbo inspektorius ar jo pavaduotojas šį terminą gali pratęsti, bet ne ilgiau kaip 20 darbo dienų.

Jei darbe dėl nelaimingo atsitikimo mirė 3 ar daugiau darbuotojų, tyrimą atlieka komisija, kurios pirmininkas LR vyriausiasis valstybinis darbo inspektorius, nariai – jo pavaduotojas, VDI teritorinio skyriaus vedėjas ir du šio skyriaus darbo inspektoriai. Tyrime dalyvauja darbdavio ir darbuotojų atstovai. Tokio nelaimingo atsitikimo tyrimo trukmė gali būti pratęsta apibrėžtam laikui, tyrimo komisijos sprendimu.

Jeigu apie įvykusį darbe nelaimingą atsitikimą nukentėjusysis nustatyta tvarka nepranešė savo darbdaviui, arba dėl kurio jis neteko darbingumo ne iš karto, toks atsitikimas ištiriamas darbdaviui gavus nukentėjusiojo ar jo interesams atstovaujančio asmens, jo šeimos prašymą raštu, ne vėliau kaip per 30 kalendorinių dienų nuo prašymo gavimo dienos.

Bendrovės „Rytų skirstomųjų tinklų“ elektros tinklo direktorius turi sudaryti tinkamas sąlygas tyrimui, teikti komisijai reikalingą informaciją bei dokumentus.

Baigus tyrimus, surašomi nustatytos formos N – 1 arba N – 2 tyrimo aktai. Aktai bei tyrimo medžiaga pateikiama pasirašyti bendrovės vadovui. Bendrovės vadovas ne vėliau kaip per 3 darbo dienas savo parašu ir anspaudu patvirtina, kad su pateikta medžiaga susipažino. Jeigu jis

nesutinka su tyrimo išvadomis, akta pasirašo su pastabomis N – 1 ar N – 2 akto priede³⁴.

Kiekvienais metais AB „Rytų skirstomieji tinklai“ bendrovės viduje veda nelaimingų atsitikimų statistiką. Per 2005 metus bendrovėje įvyko **8** nelaimingi atsitikimai: **6** įvykiai darbe ir **2** įvykiai kelyje vykstant į darbą / iš darbo. Visų šių nelaimingų atsitikimų traumas priskiriamos prie lengvo pobūdžio traumų. Šių atsitikimų metu buvo traumuoti 8 bendrovės darbuotojai.

Nedarbingumo dienų bendras skaičius per 2005 metus dėl nelaimingų atsitikimų sudarė 292 kalendorines dienas. Tai 129 kalendorinių dienų dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir 163 kalendorinės dienos dėl nelaimingų atsitikimų kelyje vykstant į darbą / iš darbo. Didelę nedarbo dienų sumos dalį (79 kalendorinės dienos arba 27,05 %) sudarė 2004 m. traumų pasekmės, išaiškėjusios tik šių metų pradžioje.

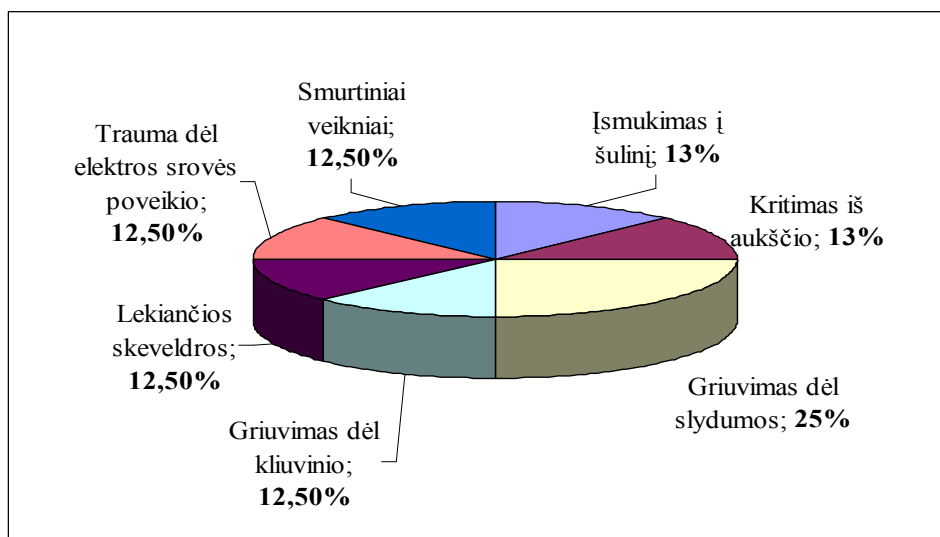
1 lentelė. Nelaimingi atsitikimai AB Rytų skirstomuosiuose tinkluose per 2005 metus

Eil. Nr.	Padalinio pavadinimas	Nukentėjusiųjų skaičius		Nedarbo dienų skaičius	
		Iš viso:	Iš jų dėl sunkių NA	Dėl 2004 m. įvykusių NA	Dėl 2005 m. įvykusių NA
NELAIMINGI ATSTITIKIMAI DARBE					
1.	Bendrovės centrinė buveinė	-	-	-	-
2.	Vilniaus regionas	2	-	-	34
3.	Panevėžio regionas	3	-	-	62
4.	Alytaus regionas	-	-	-	-
5.	Utenos regionas	1	-	11	22
	Iš viso (dėl NA darbe):	6	0	11	118
				129	
NALAIMINGI ATSTITIKIMAI KELYJE Į DARBĄ / IŠ DARBO					
1.	Bendrovės centrinė buveinė	-	-	-	-
2.	Vilniaus regionas	2	-	-	95
3.	Panevėžio regionas	-	-	68	-
4.	Alytaus regionas	-	-	-	-
5.	Utenos regionas	-	-	-	-
	Iš viso (dėl NA kelyje į darbą/ iš darbo):	2	0	68	95
				163	
	Iš viso bendrovėje:	8	0	79	213
				292	

Dauguma nelaimingų atsitikimų įvyko dėl pačių darbuotojų kaltės ir neatidumo, tinkamai neįvertinus aplinkui galimus atsitiktinius pavojus (kliūtis). Pagal sužalojimo veiksnius nelaimingi atsitikimai susiskirsto: 1 nelaimingas atsitikimas nukentėjus nuo elektros srovės

³⁴ AB Rytų skirstomųjų tinklų generalinio direktoriaus 2003 m. kovo 15 d. įsakymas Nr. 110 „Dėl informavimo apie nelaimingus atsitikimus darbe, nelaimingų atsitikimų tyrimo komisijų sudarymo ir apskaitos tvarkos“.

poveikio, 1 nelaimingas atsitikimas nukentėjus nuosprogsio indikatoriaus lekiančių skeveldrų, 1 nelaimingas atsitikimas nuslydus nuo oro linijos atramos, 1 nelaimingas atsitikimas griūvant užkliuvus už kliuvimo, 1 nelaimingas atsitikimas įsmukus koja į neuždengtą šulinį, 1 nelaimingas atsitikimas įvyko dėl pašalinių asmenų panaudotų smurtinių veiksnių, ir 2 nelaimingi atsitikimai – darbuotojų griuvimas dėl slidumos kelyje vykstant į darbą / iš darbo.

11 pav. 2005 metais įvykusių nelaimingų atsitikimų susiskirstymas pagal sužalojimo veiksnius.

2.5.3. Nelaimingų atsitikimų darbe registravimas ir prevencija

Visi bendrovėje įvykę incidentai, nelaimingi atsitikimai darbe ir mirties atvejai darbe privalo būti užregistruoti nelaimingų atsitikimų darbe, incidentų ir nelaimingų atsitikimų aktų registravimo žurnale. Šitie žurnalai saugomi bendrovės „Rytų skirstomieji tinklai“ centrinėje buveinėje. Visų ištirtų nelaimingų atsitikimų darbe aktai registruojami ir įtraukiami į apskaitą VDI, laikantis Nuostatų ir Metodinių nurodymų reikalavimų.

Jei bendrovės vadovas ar darbuotojo atstovas saugai ir sveikatai, nukentėjusysis ar jo atstovas, nesutinkantys su komisijos išvadomis, gali paduoti LR vyriausiajam darbo inspektoriui pareiškimą dėl nelaimingo atsitikimo darbe priežasčių ir aplinkybių. Tokiais atvejais bendrovės vadovas ar jo pavaduotojas pareiškimą gali pateikti per 30 kalendorinių dienų nuo akto surašymo, nukentėjusysis dėl lengvo nelaimingo atsitikimo – per 2 mėnesius, o dėl sunkaus – per 6 mėnesius. Mirusiojo darbuotojo atstovas arba jo šeima gali kreiptis į vyriausiąjį valstybinį darbo inspektorių per vienerius metus nuo nelaimingo atsitikimo darbe akto surašymo dienos. VDI gautus pareiškimus privalo išnagrinėti per 30 kalendorinių dienų nuo jų gavimo.

Visi bendrovės „Rytų skirstomieji tinklai“ nelaimingų atsitikimų darbe aktai Valstybinėje darbo inspekcijoje saugomi 45 metus. Sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo dokumentai saugomi nuolat.

Jei bendrovėje įregistruotas nelaimingas atsitikimas darbe, lengvų nelaimingų atsitikimų darbe aktai ir tyrimo medžiaga saugomi 45 metus, o sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų – 75 metus.

Likviduojant bendrovę, aktai ir tyrimo medžiaga bei nelaimingų atsitikimų darbe registravimo žurnalai perduodami toliau saugoti Lietuvos Respublikos archyvų įstatymo nustatyta tvarka.

Norint darbe užtikrinti saugias ir sveikas darbo sąlygas, sumažinti nelaimingų atsitikimų darbe skaičių, reikia tinkamai ir laiku organizuoti darbuotojų saugos ir sveikatos prevencinį darbą.

Kalbant apie sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą bei jų prevencija, tenka pastebėti, jog dažni atvejai, kai Nelaimingų atsitikimų analizės skyriaus specialistams tenka nustatyti tyrimo trūkumus. Apie tyrimų trūkumus pastabos dažniausiai išsakomos žodžiu, tačiau vis dažniau tokios pastabos buvo pateikiamos raštu asmeniškai inspektoriams, kurie padeda tirti nelaimingų atsitikimų darbe atvejus, ir pastaruoju laiku Nelaimingų atsitikimų analizės skyrius siuntė informacijas dėl tyrimo trūkumų nagrinėjimui teritorinių skyrių vedėjams. Tačiau sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų tyrimo kokybė keičiasi į gerą pusę labai lėtai. Mirtinų ir sunkių

nelaimingų atsitikimų tyrimo atvejai bendrovėje neišnaudojami traumatizmo prevencijai, nenumatomos atitinkamos techninės priemonės, apsiribojama mažareikšmių organizacinių priemonių numatymu (instruktavimas, supažindinimas su įvykio aplinkybėmis ir nekonkrečiomis priežastimis bei mažareikšmėmis priemonėmis).

Atsižvelgiant į tai kas išdėstyta aukščiau esame tos nuomonės, kad iki šiol Nelaimingų atsitikimų analizės skyriaus siekimas pagerinti tyrimo rezultatus yra mažai veiksmingas. Manome, kad ateityje už aplaidų sunkaus ar mirtino nelaimingo atsitikimo darbe tyrimą turėtų būti taikytinos drausminio poveikio priemonės.

Du trečdaliai nelaimingų atsitikimų bendrovėje „Rytų skirstomieji tinklai“ įvyksta dėl pačių darbuotojų padarytų darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimų bei blogo darbų organizavimo. Kaip teigia bendrovės Darbuotojų saugos ir aplikosaugos skyriaus specialistas, yra kelios, jo manymui, pagrindinės darbuotojų saugos ir sveikatos prevencinės priemonės bendrovėje „Rytų skirstomieji tinklai“, tai:

1. elektros įrenginių tinkama eksploatacija;
2. periodinis darbuotojų mokymas ir atestavimas;
3. griežtas saugos darbe taisyklių laikymasis;
4. įrenginių eksploatavimo taisyklių laikymasis;
5. griežta ir nuolatinė vidinė ir valstybinė darbuotojų saugos ir sveikatos kontrolė.

Apibendrinus visą informaciją, pateiktą antroje dalyje, galima teigti, kad tarp valstybės, darbdavių ir darbuotojų organizacijų pastoviai vyksta bendradarbiavimas darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. Tai galima pagrįsti tuo, kad įmonių saugos ir sveikatos tarnybų specialistus nuolat konsultuoja ir teikia jiems informaciją tokios valstybinės institucijos, kaip Valstybinė darbo inspekcija, Valstybinė energetikos inspekcija. Įmonių vadovai organizuoja mokymus, atestavimus darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais, o valstybinės institucijos kontroliuoja ir vykdo šį procesą.

3. ĮMONĖS DARBUOTOJŲ APKLAUSOS TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodologija

Baigiamojo darbo tiriamoji įmonė yra Rytų skirstomųjų tinklų Vilniaus pietinis skyrius. Bendrovė Rytų skirstomieji tinklai yra elektros tiekėjas, įpareigotas teikti elektros energiją visiems to pageidaujantiems vartotojams aptarnaujamoje teritorijoje – rytinėje Lietuvos dalyje.

Kadangi daugelis šios įmonės darbuotojų dirba su elektros srove, jų saugai ir sveikatai darbo metu reikia skirti ypač didelį dėmesį. Pagal 2005 m. bendrovės saugos darbe būklės rodiklius, nelaimingų atsitikimų skaičius nebuvo didelis. Pastebėta, kad sunkių nelaimingų atsitikimų apskritai nebuvo užregistruota. Bet vis dėl to bendrovėje pasitaiko nelaimingų atsitikimų.

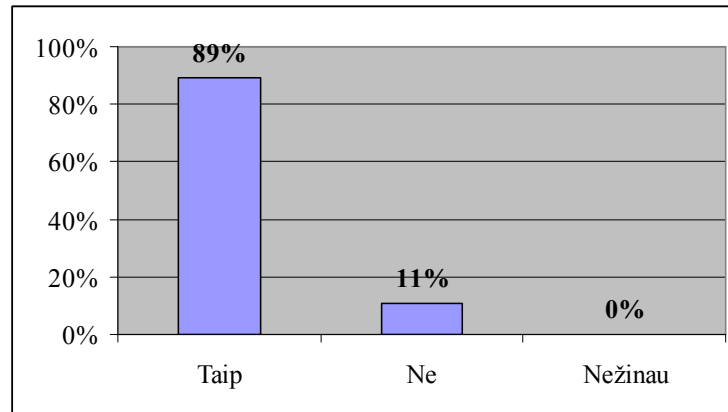
Rengiant magistro baigiamąjį darbą, 2006 m. spalio mėnesį bendrovėje Rytų skirstomieji tinklai buvo vykdomas anketavimas. Atliktas tyrimas padėjo išaiškinti bendrovės nelaimingų atsitikimų darbe administravimo lygį. Buvo siekta nustatyti nelaimingų atsitikimų darbe priežastis ir kokios taikomos organizacinės ir techninės priemonės bendrovėje norint sumažinti nelaimingų atsitikimų darbe skaičių. Tyrimui buvo pasirinktas Rytų skirstomųjų tinklų Vilniaus miesto pietinis skyrius. Šiame skyriuje dirba daugiau kaip 50 darbuotojų. Į respondentų grupę įėjo tik tie darbuotojai, kurių tiesioginis darbas yra susijęs su elektros srove. Todėl respondentų skaičius nebuvo didelis (23 darbuotojai). Tyrimui atlikti buvo pasirinktas kiekybinis metodas – anketinė apklausa. Šis tyrimo metodas buvo pasirinktas neatsitiktinai. Anketų sugražinimo lygis siekė daugiau kaip 80%, nes pilnai anketas užpildė 20 žmonių, o 3 anketos grįžo tuščios. Darbuotojų nenorą pildyti anketas, motyvavo laiko stoka.

Anketa sudaryta iš 22 klausimų. Taip pat anketoje pateikiami respondentų demografiniai duomenys (amžius, lytis, išsilavinimas ir kt.), kurie padeda išsamiau išanalizuoti nelaimingų atsitikimų darbe priežastis. Užpildytos anketos bus analizuojamos ir apibendrinamos. Gauti rezultatai susumuoti ir parodytas veiksnių pasiskirstymas, išreiškiant procentine išraiška.

Atlikto tyrimo rezultatai padės išaiškinti nelaimingų atsitikimų darbe priežastis mūsų įmonėje. Šio tyrimo pagalba darbdaviai gyčiau pažvelgs į šią problemą ir nelaimingų atsitikimų darbe prevencijai skirs daugiau dėmesio. Mūsų manymu, bendrovė Rytų skirstomieji tinklai gerai suvokia šią problemą ir stengėsi visomis priemonėmis mažinti nelaimingų atsitikimų darbe skaičių.

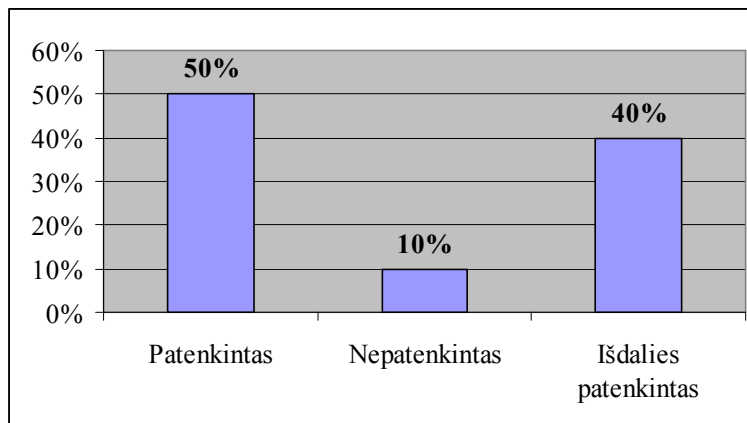
3.2. Tyrimo rezultatų analizė

Siekiant sužinoti apie įmonės darbuotojų sveikatos patikrinimą, darbuotojams buvo pateiktas klausimas: „Ar Jūsų įmonė organizuoja darbuotojų sveikatos patikrinimą?“ Tyrimo rezultatai parodyti 12 paveiksle.

12 pav. Įmonės darbuotojų sveikatos patikrinimas

Iš diagramos pateiktos 12 pav. matome, kad įmonėje organizuojamas sveikatos patikrinimas. Už tai pasisakė 89% respondentų. Ir tik 11% teigė, kad sveikatos patikrinimas įmonėje nevykdomas.

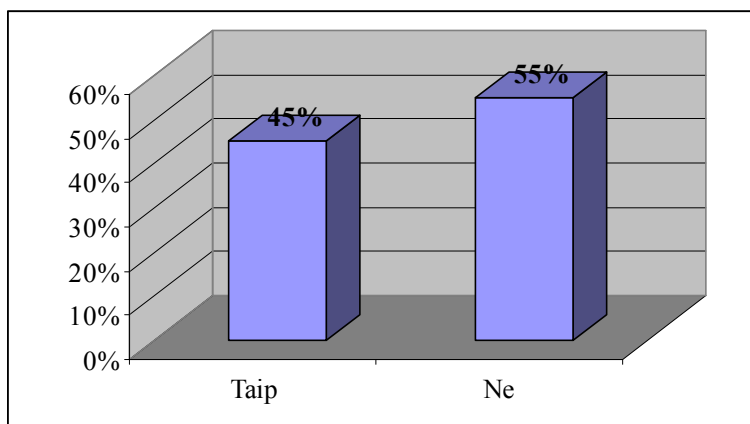
13 pav. Medicininių paslaugų kokybės įvertinimas

Iš 13 pav. matome, kad 50% respondentų patenkinti teikiamų medicininių paslaugų kokybe. 40% respondentų tik iš dalies patenkinti medicininių paslaugų kokybe. Ir 10% respondentų išvis nepatenkinti tokiomis teikiamomis paslaugomis.

Respondentų pasiteiravus, ar reikalingi, jų nuomone, darbuotojų apmokymai saugos ir sveikatos klausimais, paaiškėjo jog dauguma darbuotojų (75%) pasisakė, kad tokie apmokymai reikalingi. Ir tik 15% respondentų pažymėjo, kad tokie apmokymai visai nereikalingi. Dar 10% respondentų šiuo klausimu neturėjo savo nuomonės.

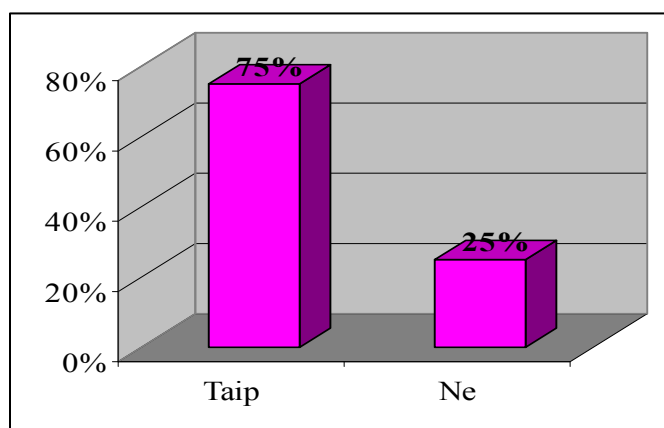
Darbuotojams, atsakinėjant į klausimą, ar jie dalyvavo pirmosios pagalbos teoriniuose

mokymuose, paaiškėjo kad daugiau kaip pusė (55%) darbuotojų tokiose mokymuose išvis nedalyvavo. Tik 45% įmonės darbuotojų pažymėjo, kad dalyvavo pirmosios pagalbos teoriniuose mokymuose. Tai iliustruoja diagrama, pateikta 14 paveiksle.

14 pav. Darbuotojų dalyvavimas pirmosios pagalbos teoriniuose mokymuose

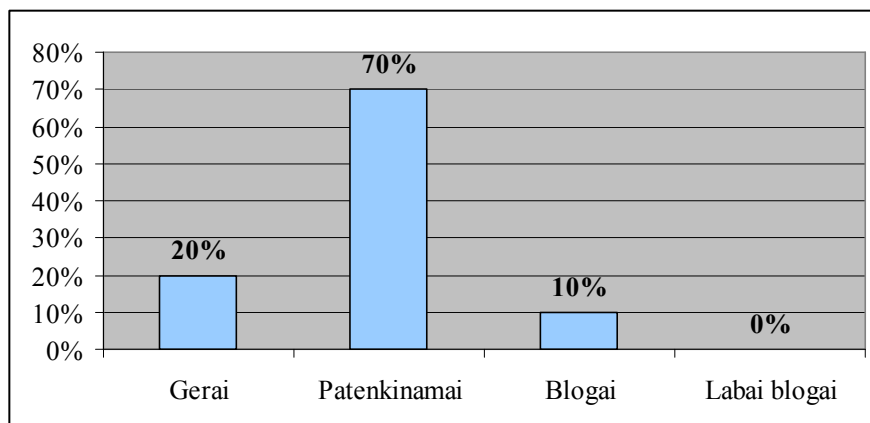
15 paveiksle pavaizduota diagrama atspindi darbuotojų mokėjimą suteikti pirmąją pagalbą įvykus nelaimingam atsitikimui. Daugiau kaip pusė respondentų (75%) pažymėjo, kad moka suteikti tokią pagalbą. Bet jei įvyks nelaimingas atsitikimas, 25% respondentų nemokės suteikti pirmos medicininės pagalbos nukentėjusiam.

15 pav. Darbuotojų sugebėjimas suteikti pirmąją medicininę pagalbą

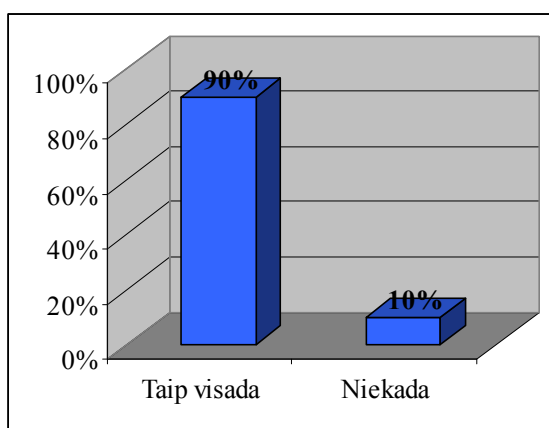
Pasiteiravus, ar kada nors teko savo darbo praktikoje suteikti pirmąją medicininę pagalbą nukentėjusiam įvykus nelaimingam atsitikimui, beveik visi įmonės darbuotojai pažymėjo, kad neteko. Ir tik 10% respondentų per savo darbo praktiką suteikę tokią pagalbą nukentėjusiam įvykus nelaimingam atsitikimui.

Tariant darbuotojų požiūrį į darbuotojų saugą ir sveikatą jų dirbamoje įmonėje, paaiškėjo, kad 70% respondentų darbuotojų saugą įmonėje vertina patenkinamai, 20% – gerai, ir tik 10% respondentų darbuotojų saugą įmonėje vertina blogai. Šiuos procentinius dydžius matome 16 paveiksle.

16 pav. Požiūris į darbuotojų saugą įmonėje

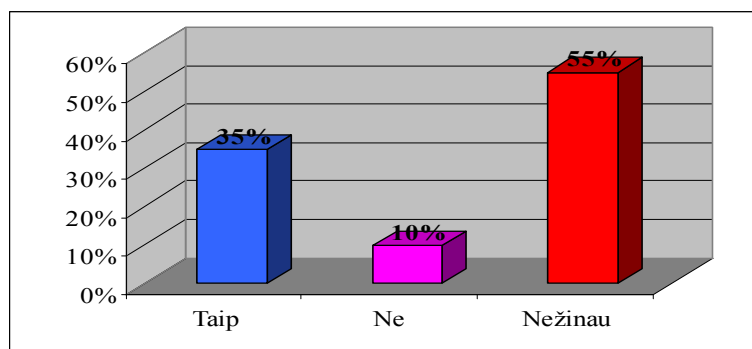
Į klausimą: „Ar Jūs asmeniškai laikotės nustatytų saugos darbe instrukcijų?“, 90% respondentų nurodė, kad visada laikosi, tik 10% nurodė, kad saugos darbe instrukcijų niekada nesilaiko.

17 pav. Saugos darbe instrukcijų laikymasis

Į klausimą: „Ko trūksta Jūsų įmonei, kad darbuotojai galėtų saugiai vykdyti savo pareigas?“, vienas darbuotojas atsakė, kad trūksta kokybiškos apsaugos ir gero darbo organizavimo. 4 darbuotojai pažymėjo, kad jų įmonei nieko netrūksta, kad darbuotojai galėtų saugiai vykdyti savo pareigas, 2 darbuotojai parašė, kad negali atsakyti į pateiktą klausimą.

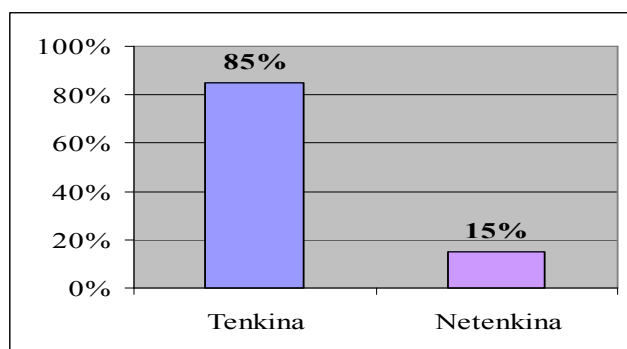
Respondentams buvo pateiktas klausimas: „Ar Jūsų įmonės padalinių vadovai įgyvendina nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų prevencines priemones?“ Apmaudu, bet daugiau kaip pusė įmonės darbuotojų (55%) nežino (ar nesidomi), ar įmonės padalinių vadovai įgyvendina nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų prevencines priemones. Tik 35% darbuotojų pažymėjo, kad tokios prevencinės priemonės įgyvendinamos jų įmonėje. 10% respondentų atsakė, kad tokios prevencinės priemonės neįgyvendinamos. Tai iliustruoja diagrama, pateikta 18 paveiksle.

18 pav. Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų prevencinių priemonių įgyvendinimas

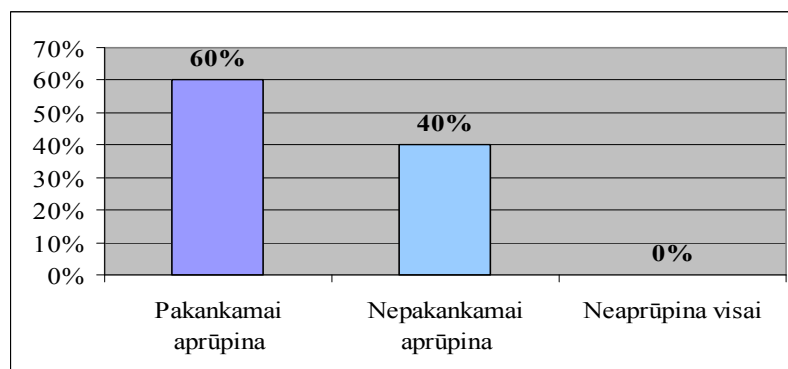
Darbuotojų buvo paprašyta surašyti kokias prevencines priemones įgyvendina įmonės padalinių vadovai. Iš visų darbuotojų tik 4 parašė, kad įmonėje įgyvendinamos tokios prevencinės priemonės, kaip skiepai (nuo gripo, erkinio encefalito), ir vienas darbuotojas parašė, kad įmonėje pravedami instruktažai.

Į klausimą: „Ar Jus tenkina darbo sąlygos įmonėje?“, dauguma darbuotojų atsakė, kad tenkina (85%), ir tik 15% darbuotojų prisipažino, kad darbo sąlygos jų dirbamoje įmonėje juos netenkina. Šiuos procentinius dydžius matome 19 paveiksle.

19 pav. Darbo sąlygos įmonėje

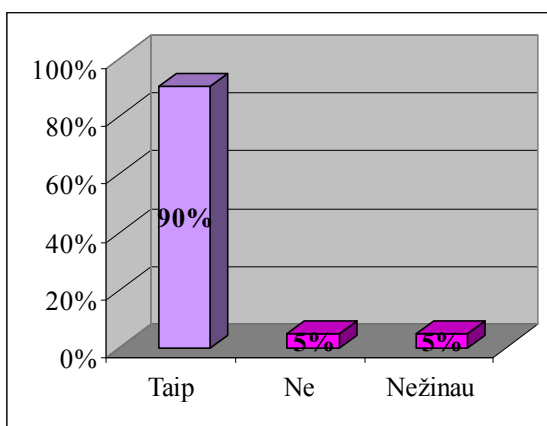
Tiriant ar pakankamai darbdavys aprūpina darbuotojus asmeninėmis apsaugos priemonėmis, išaiškėjo, kad nepakankamai darbdavys aprūpina tik 40% respondentų, kitus 60% respondentų darbdavys pakankamai aprūpina šiomis apsaugos priemonėmis. Tai iliustruoja 20 paveikslas.

20 pav. Požiūris į asmenines apsaugos priemones

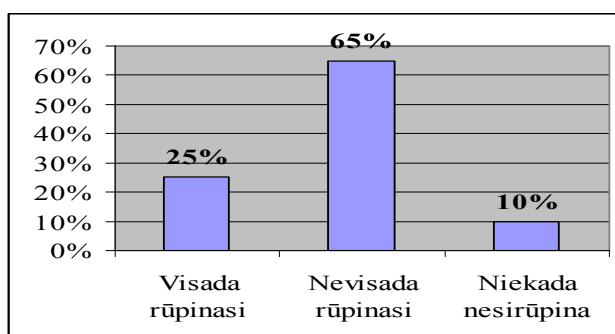
Buvo įdomu sužinoti, ar darbuotojus tenkina asmeninių apsaugos priemonių kokybė. Paaiškėjo, kad 80% respondentų patenkinti apsaugos priemonių kokybe. Ir tik 20% respondentų asmeninių apsaugos priemonių kokybė netenkina.

Siekiant išaiškinti ar asmeninėms apsaugos priemonėms nustatytas galiojimo laikas, paaiškėjo, kad galiojimo laikas apsaugos priemonėms tikrai taikomas. Teigiamai į klausimą atsakė 90% respondentų. Ir tik po 5% respondentų pažymėjo, kad toks galiojimo laikas netaikomas, ar apskritai nieko nežinojo apie jį.

21 pav. Ar nustatytas asmeninėms apsaugos priemonėms galiojimo laikas

Visi respondentai, kas teigiamai atsakė į prieš tai pateiktą klausimą, pažymėjo, kad, deja, darbdavys nevisada rūpinasi asmeninių apsaugos priemonių galiojimo laiku (65% respondentų). 10% nurodė, jog darbdavys išvis niekada nesirūpina tuo, ir tik 25% respondentų pažymėjo, kad darbdavys visada rūpinasi apsaugos priemonių galiojimo laiku. Tai iliustruoja 22 paveikslas.

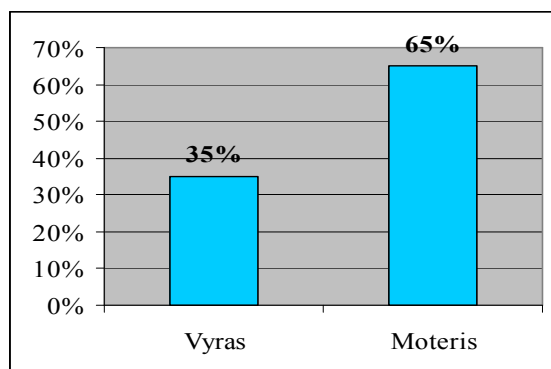
22 pav. Darbdavio pareiga rūpintis asmeninių apsaugos priemonių kokybe

Išsamiau išanalizuoti nelaimingų atsitikimų darbe priežastis padėjo respondentų demografiniai duomenys. Paaiškėjo, kad daugumos darbuotojų amžius – 46-63 metų (40%);

- 26-35 metų (25%);
- 36-45 metų (20%);
- 18-25 metų (15%).

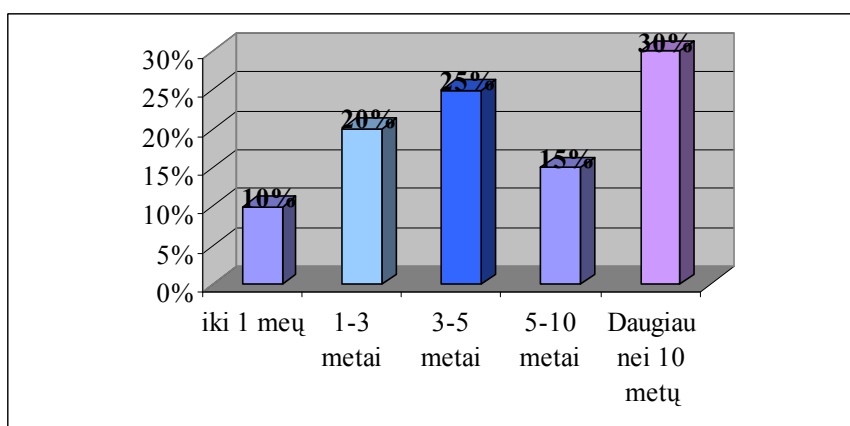
Anketinės apklausos duomenys rodo, kad Rytų skirstomųjų tinklų Vilniaus miesto

pietiniame skyriuje moterų dauguma (65%), o vyrų – mažuma (35%). Tai iliustruoja 23 paveikslas.

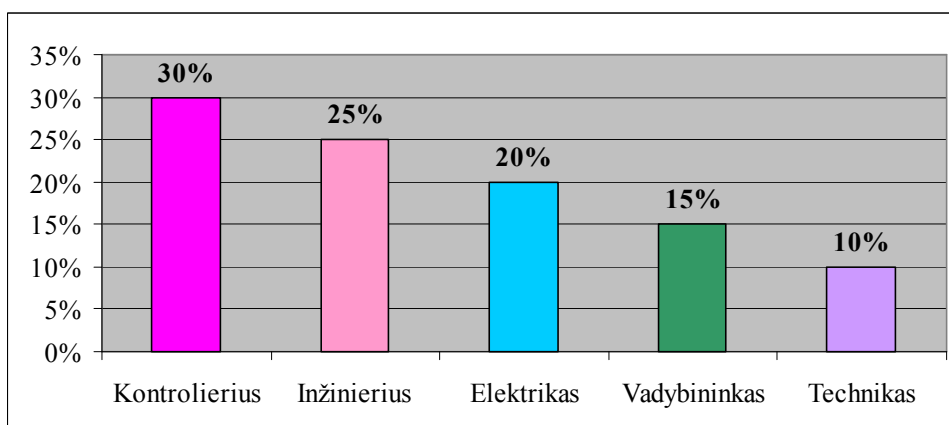
23 pav. Respondentų lytis

Iš diagramos pateiktos 24 pav. matome, kad 30% darbuotojų darbo stažas viršija 10 metų. 25% darbuotojų darbo stažas siekia 3-5 metai; 20% – 1-3 metai; 15% – 5-10 metų; 10% – iki 1 metų.

24 pav. Darbo stažas

Darbuotojų užimamos pareigos parodytos 25 paveiksle.

25 pav. Užimamos pareigos

Iš pateikto grafiko matome, kad daugiausiai Vilniaus pietiniame skyriuje dirba kontrolierių (30%), inžinierių (25%) ir elektrikų (20%). Taip pat dirba vadybininkai (15%) ir technikai (10%).

Apibendrinant tyrimo metu gautus rezultatus galima teigti, kad bendrovės Rytų skirstomųjų tinklų Vilniaus pietiniame skyriuje nelaimingų atsitikimų mažai pasitaiko, bet vis dėl to kartais darbuotojams atsitinka nelaimingas atsitikimas. Anketinės apklausos duomenys rodo, kad pagrindinė nelaimingų atsitikimų darbe priežastis – netinkamas nelaimingų atsitikimų darbe administravimas. Darbuotojams trūksta teorinių pirmosios medicininės pagalbos žinių. Taip pat darbuotojai nesidomi kokios nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų prevencinės priemonės įgyvendinamos jų dirbamoje įmonėje. Tyrimo rezultatai parodė, kad darbdavys nevisada rūpinasi asmeninių apsaugos priemonių galiojimo laiku.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Apžvelgus darbuotojų saugos ir sveikatos teorines nuostatas ir atlikus įmonės nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių analizę, galima konstatuoti, kad darbo pradžioje iškeltas tikslas buvo pasiektas. Baigiamajame darbe buvo sprendžiami atitinkami uždaviniai, kurie padėjo pasiekti magistrinio darbo iškeltą tikslą. Nagrinėjant darbuotojų saugos ir sveikatos teorinius pagrindus, visapusiškai buvo apžvelgta darbuotojų saugos ir sveikatos samprata, pateikti pagrindiniai teisės aktai, kurie reglamentuoja darbuotojų saugą ir sveikatą Lietuvos Respublikoje. Darbe parodytas nenutrūkstamas ryšys tarp LR pagrindinių teisės aktų ir Europos Sąjungos darbuotojų saugos ir sveikatos direktyvų. Darbe visapusiškai buvo apžvelgtas darbuotojų saugos ir sveikatos valdymas.

Nustebino tyrimo metu gauti rezultatai. Tiriamos įmonės nelaimingų atsitikimų darbe rodikliai buvo pakankamai geri. Tyrimo metu buvo išskirtos kelios nelaimingų atsitikimų darbe priežastis. Baigiamojo darbo rezultatai padės ne tik mūsų tiriamos įmonės vadovui, bet ir kitiems įmonių ar įstaigų vadovams gyčiau pažvelgti į šią problemą ir nelaimingų atsitikimų darbe prevencijai skirti daugiau dėmesio.

Teorinės nuostatos ir tyrimo metu gauti rezultatai leidžia daryti **išvadas**:

1. Tarp valstybės, darbdavių ir darbuotojų organizacijų vyksta nuolatinis bendradarbiavimas darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. Šis bendradarbiavimas grindžiamas tuo, kad įmonių saugos ir sveikatos tarnybų specialistus nuolat konsultuoja ir teikia jiems informaciją tokios valstybinės institucijos, kaip Valstybinė darbo inspekcija, Valstybinė energetikos inspekcija.
2. Įmonių vadovai organizuoja mokymus, vėliau ir atestavimus darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais, o valstybinės institucijos kontroliuoja ir vykdo šį procesą.
3. Lietuvoje galima rasti nemažai tarptautinių kompanijų, kurios rūpinasi bendradarbiavimu darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. Visų šių kompanijų pagrindinis šūkis – tinkamas darbas ir derama apsauga nuo pirmosios darbo dienos, tik tada visi darbuotojai bus saugūs ir sveiki.
4. Tiriamoji įmonė „Rytų skirstomieji tinklai“ palaiko nuolatinį ryšį su Valstybine darbo ir energetikos inspekcija, energetikų mokymo centru ir kitomis įstaigomis visais darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais.
5. Bendrovėje „Rytų skirstomieji tinklai“ nustatytas nepakankamas nelaimingų atsitikimų darbe administravimo lygis.
6. Darbuotojams trūksta teorinių pirmosios medicininės pagalbos nukentėjusiam žinių.
7. Darbuotojai nepakankamai informuojami apie bendrovėje įgyvendinamas nelaimingų atsitikimų

darbe ir profesinių ligų prevencines priemones.

8. Darbdavys aplaidžiai tikrina asmeninių apsaugos priemonių galiojimo laiką.

Remiantis šiame darbe atliktu tyrimu, galima pateikti **pasiūlymus**:

1. Skatinti tolesnį ir efektyvesnį trišalį valstybės, darbdavių ir darbuotojų organizacijų bendradarbiavimą darbuotojų saugos ir sveikatos srityje.
2. Siūloma skatinti įmonių atstovus, atsakingus už saugą ir sveikatą, aktyviau dalyvauti tarptautinėse mokslinėse konferencijose, parodose, simpoziumuose darbuotojų saugos ir sveikatos temomis.
3. Remiantis tyrimo rezultatais, siūloma kelti bendrovės „Rytų skirstomieji tinklai“ nelaimingų atsitikimų darbe administravimo lygį, pasitelkiant į pagalbą saugos darbe tarnybos ir komiteto specialistus.
4. Siūloma, vadovaujantis tyrimo respondentų atsakymais, sugriežtinti darbuotojų teorinių pirmosios medicininės pagalbos žinių tikrinimo tvarką.
5. Vadovaujantis respondentų išsakyta nuomone, reikėtų daugiau informuoti darbuotojus apie nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių lygų prevencijos priemones.
6. Siūloma skatinti darbuotojų aktyvų bendradarbiavimą su darbdaviais rengiant prevencijos priemones, laikytis instrukcijų, gautų mokymų metu bei rūpintis savo bei kitų darbuotojų sauga ir sveikata.
7. Rengti specializuotus darbuotojų saugos ir sveikatos standus, kaupti geros praktikos vadovus, darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų vykdymo bei rizikos vertinimo metodikas, kitą informaciją ir ją panaudoti darbuotojų saugos ir sveikatos teoriniuose ir praktiniuose užsiėmimuose (mokymai, instruktavimai ir pan.).
8. Reikėtų sukurti specialų tinklapį apie darbuotojų saugą ir sveikatą. Šis tinklapis turi būti skirtas visiems Lietuvos darbdaviams ir darbuotojams.

Literatūros sąrašas

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=244880; prisijungimo laikas: 2006-12-04.
2. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569.
3. Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektorius 2005 m. balandžio 20d. įsakymu Nr. 1-107 patvirtinta „Darbuotojų saugos ir sveikatos instrukcijų rengimo ir instruktavimo tvarka“ // http://skelbimas.lt/istatymai/darbuotoju_saugos_ir_sveikatos_instrukciju_rengimo.htm; prisijungimo laikas 2006-12-20.
4. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 31d. įsakymas Nr. A1-223/V-792 „Dėl mokymo ir atestavimo darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais bendrųjų nuostatų patvirtinimo“ // <http://www.sam.lt/lt/sam/teisine-informacija/ta-pilnas/?strid=225868>; prisijungimo laikas: 2006-12-20.
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimas Nr. 1118 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 136-4945.
6. Europos Bendrijos Tarybos 1989 m. lapkričio 30 d. direktyva 89/391EEC „Dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatai darbe gerinti“ // <http://www.europarl.europa.eu/sides/getdoc.do?pubref=-//ep//text+ta+p6-ta-2006-0444+0+doc+xml+v0//lt>; prisijungimo laikas: 2006-11-20.
7. Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 110.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 13 d. nutarimas Nr. 20 „Dėl darbdavio ar jo įgalioto asmens žinių iš darbuotojų saugos ir sveikatos srities privalomojo tikrinimo tvarkos ir darbdavių, kurie atleidžiami nuo darbuotojų saugos ir sveikatos srities žinių patikrinimo (atestavimo), sąrašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 71-2096.
9. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. lapkričio 27 d. įsakymas Nr. A1-186 „Dėl įmonių darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 694.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 9 d. nutarimas Nr. 13 „Dėl Lietuvos

Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos komisijos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 89-54.

11. Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2005 m. kovo 24 d. įsakymas Nr. 4-122 „Dėl Energetikos objektų ir įrenginių statančių ir eksploatuojančių darbuotojų atestavimo nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios 2005, Nr.4-123.

12. Akcinės bendrovės Rytų skirstomųjų tinklų generalinio direktoriaus 2005 m. liepos 22 d. įsakymas Nr. 155 „Dėl AB Rytų skirstomųjų tinklų darbuotojų saugos ir sveikatos klausimų tvarkos patvirtinimo“.

13. AB Rytų skirstomųjų tinklų generalinio direktoriaus 2005 m. birželio 17 d. įsakymas Nr. 128 „Dėl atestavimo komisijos sudarymo“.

14. AB Rytų skirstomųjų tinklų generalinio direktoriaus 2005 m. gegužės 18 d. įsakymu Nr. 108 patvirtintas „Bendrovės darbuotojų, aptarnaujančių veikiančius elektros įrenginius, profesijų ir pareigybių, kurias užimant prieš leidžiant savarankiškai dirbti privaloma patikrinti darbuotojų žinias (atestuoti), vėliau žinias tikrinti periodiškai sąrašas“.

15. AB Rytų skirstomųjų tinklų generalinio direktoriaus 2003 m. kovo 15 d. įsakymas Nr. 110 „Dėl informavimo apie nelaimingus atsitikimus darbe, nelaimingų atsitikimų tyrimo komisijų sudarymo ir apskaitos tvarkos“.

Specialioji literatūra

16. Brunza J. Darbų sauga. – Kaunas: LŽŪU, 1998. 68 p.

17. Bužinskas G., Petravičius R., Tiažkijus V. Darbo teisė. Vilnius, 1999.

18. Čyras P., Girnius V., Kaminskas K. A. Profesinė sauga ir sveikata. Ergonominiai principai. – Vilnius: Technika, 2003. 404 p.

19. Čyras P., Tartilas J. Darbų saugos įstatyminis reglamentavimas. Vilnius: Technika, 1998.

20. Ramonas Z., Čikotienė D. Žmonių sauga. – Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2003. 211 p.

21. Staniulis F., ir kt. Darbo apsauga. Vilnius: Mokslas, 1988. 352 p.

22. Šibilskis P., Matulionis V. Saugaus ir sveiko darbo organizavimas. – Panevėžys, 2005. 165 p.

23. Šukys R., Tartilas J. ir kt. Žmonių sauga darbe. Vilnius: Technika, 2000.

24. Tartilas J. Darbuotojų saugos ir sveikatos teisinis reglamentavimas. – Vilnius: MRU, 2003. 40 p.

25. Tartilas J., Lukošaitis A. ir kt. Darbo ir aplinkos apsauga. Vilnius, 1987.

26. Девисилов В.А. Охрана труда: Учебник. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: ФОРУМ: ИНФРА – М, 2005. – 448 с.: ил.

27. Розанов В.С. Безопасность жизнедеятельности. Электробезопасность. М., 1999, 48 с.

Kiti informacijos šaltiniai (dokumentai internete)

28. Tarptautinė darbo organizacija. Globali darbuotojų saugos ir sveikatos strategija // <http://www.vdi.lt/index.php?-566706009>; prisijungimo laikas: 2006-12-01.
29. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Socialinis pranešimas 2004 // <http://www.socmin.lt/index.php?-1458089500>; prisijungimo laikas: 2006-12-01.
30. Saugus darbas. Metinė ataskaita. Nr. 150. V. VDI. 2004.
31. LR Valstybinės darbo inspekcijos ataskaita apie darbuotojų saugos ir sveikatos būklę bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos respublikos įmonėse, įstaigose ir organizacijose 2005 metais. // <http://www.vdi.lt/index.php?436653443>; prisijungimo laikas: 2006-11-09.
32. Valstybinė darbo inspekcija. Valstybinės darbo inspekcijos leidiniai. // <http://www.vdi.lt/index.php?-891328837>; prisijungimo laikas: 2006-12-11.
33. LR Valstybinė energetikos inspekcija. Lietuvos energetikos įrenginių eksploatavimo būklės 2004 – 2005 m. apžvalga. // http://www.vei.lt/uploaded/Apzvalga2004_2005.pdf; prisijungimo laikas: 2006-12-11.
34. Valstybinė energetikos inspekcija. Leidinys „Energetikos priežiūra“. // <http://www.vei.lt/index.php?id=7&lang=lt>; prisijungimo laikas: 2006-12-11.
35. Lorenzo Belloni, Enrico Volpones. PHARE Verslo paramos programa 2, pritaikyta MVĮ. Darbuotojų sauga ir sveikata 2003 m. // [http://www.ueapme.com/business support%20II/Training%20Tools/Confesercenti/LT-Health%20and%20safety%20at%20work.pdf](http://www.ueapme.com/business%20support%20II/Training%20Tools/Confesercenti/LT-Health%20and%20safety%20at%20work.pdf); prisijungimo laikas: 2006-12-15.
36. Barauskienė E. Darbuotojų sauga ir sveikata. Klaipėda, 2004. // http://www.ku.lt/_docs/sauga.doc; prisijungimo laikas: 2006-12-16.
37. Sveikatos apsaugos ir saugos darbe stiprinimas. // <http://www.europarl.europa.eu/highlights/lt/1104.html>; prisijungimo laikas: 2006-12-10.
38. Europos saugos ir sveikatos darbe agentūra. Saugi pradžia. // <http://osha.vdi.lt/PDF/jaunimas/2006.htm>; prisijungimo laikas: 2006-12-11.
39. Teisės aktai. Darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų ir kitų dokumentų sąrašas. // <http://www.kvsc.lt/www/KVSC.nsf/b1b3f2970c27bb3bc22570cf003f69cc/6202faf248c9fecbc22570c300426448?OpenDocument>; prisijungimo laikas: 2006-12-14.
40. Darbuotojų dalyvavimas saugos ir sveikatos sistemoje įmonės lygmenyje Tyrimo pristatymas. // <http://www.lpk.lt/Default.asp?DL=L&TopicID=179>; prisijungimo laikas: 2006-12-14.

Santrauka

Darbo tema: Darbuotojų sauga ir sveikata įmonėje.

Darbe yra pristatomas darbuotojų saugos ir sveikatos (DSS) bendrasis modelis, Lietuvos DSS politikos samprata ir apžvelgiami darbuotojų saugos ir sveikatos pagrindiniai aspektai. Ypatingas dėmesys darbe yra skiriamas trišaliai valstybės, darbdavių ir darbuotojų organizacijų bendradarbiavimui darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. Taip pat yra pateikiamas tiriamos bendrovės Rytų skirstomųjų tinklų nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas. Darbo pabaigoje yra pateikiami pasiūlymai, kaip stiprinti trišalią valstybės, darbdavių ir darbuotojų organizacijų bendradarbiavimą darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais ir kaip padėti darbdaviams sumažinti nelaimingų atsitikimų darbe skaičių.

Workers health and safety at the company

Summary

This study deals with the common model of the workers health and safety, Lithuanian workers health and safety policy conception and considers workers health and safety questions in all its aspects. Special attention in the work is paid to the trilateral collaboration of state, organization of employer and workers, on questions of workers health and safety. And a research of company for questions of accidents on the work so is allowed. At the end of the work are given the proposals, as to strengthen the trilateral collaboration of state, organization of employer and workers of the questions of workers health and safety and how to help employers to reduce an accidents at the work.

